

Bijdragen tot de natuurlijke geschiedenis van den negerstam / door J. van der Hoeven.

Contributors

Hoeven, Jan van der, 1802-1868.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Leiden : S. en J. Luchtmans, 1842.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/e429ugbs>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

B I J D R A G E N

T O T D E

NATUURLIJKE GESCHIEDENIS VAN DEN NEGERSTAM,

D O O R

J. VAN DER HOEVEN,

Math. Mag., Phil. Nat. en Med. Dr., Gewoon Hoogleraar aan de Leidsche Hoogeschool, Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, van de keizerlijke Leopoldinisch-Carolinische Akademie der Natuuronderzoekers, Korrespondent van de eerste klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut, van de Fransche Koninklijke Akademie van Geneeskunde te Parijs, van de Genootschappen van natuurlijke Geschiedenis te Parijs, te Straatsburg, te Frankfort enz.

MET VIER PLATEN.

T E L E I D E N ,

B I J S. E N J. L U C H T M A N S .

1842.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/b22324318>

VOORBERIGT.

Sedert verscheidene jaren heb ik mij bezig gehouden met nasporingen over de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht, en van tijd tot tijd in onderscheidene deelen van het Tijdschrift voor natuurlijke Geschiedenis en Physiologie, hetwelk ik met mijnen vriend, den Hoogleeraar W. H. DE VRIESE, uitgeef, de vruchten van mijn onderzoek medegedeeld. Het kwam mij niet ongepast voor deze verspreide stukken te verzamelen, hier en daar uit te breiden, zoo veel ik kon te verbeteren, en met mijne latere nasporingen vermeerderd uit te geven. Eene eerste verzameling van dien aard geef ik thans in het licht. Dezelve betreft den Negerstam en behelst niet enkel 't geen in het genoemde Tijdschrift reeds vroeger het licht zag, maar ook vele, nog onuitgevene bijvoegsels, waaronder ik het vierde Hoofdstuk en een groot gedeelte van het vijfde moet opnoemen. Ook voor de bezitters van het Tijdschrift vlei ik mij derhalve dat deze Verzameling welkom zal zijn, te meer daar ook twee der bijgevoegde platen thans voor het eerst het licht zien. Of ik op dezelve meer dergelijke stukken over andere menschenstammen zal laten volgen, kan ik vooraf moeilijk bepalen en zal ook gedeeltelijk afhangen van het onthaul 't geen het tegenwoordige stuk vinden zal. In dat geval zal een algemeene titel voor al de stukken gegeven worden, doch steeds zal elk stuk op zich zelve een geheel uitmaken.

Ik moet nog opmerken, dat waar hier en daar de opgegevene afmetingen eenigermate van mijne vroegere verschillen, zulks het gevolg is van later en nauwkeuriger onderzoek.

LEIDEN, September 1842.

VOORBEREIT.

D R U K F O U T E N.

- Bl. 10. reg. 6. v. o. maleitschen lees maleischen
- 21. reg. 3. v. b. SOEMMERING lees SOENMERRING
- 22. reg. 15. v. b. bestaan lees bestaat
- 23. reg. 16. v. b. SOEMMERING lees SOENMERRING
- 37. reg. 2. v. o. *Cranioseopie* lees *Cranioscopie*

Voorts heb ik het woord *Afrika* somtijds *Africa* geschreven, b. v. bl. 41. reg. 2. v. o. en bl. 48. reg. 9. v. o., 't geen ik niet wel als eene drukfout kan opgeven, maar 't geen men als eene kleine inconsequentie gelieve te verontschuldigen. Zoo heb ik ook *Papou* en *Darfour* geschreven, waar ik naar analogie volgens de Hollandse uitspraak even goed *Papoe* en *Darfoer* had kunnen schrijven. Ik vraag daarvoor en voor de overige druk- of schrijffouten, die mij ontsnapt mogten zijn, verschooning, en zou mij gelukkig achten zoo geene grovere feilen of onnaauwkeurigheden mijn werk ontsierden.

INHOUD.

INLEIDING. bl. 1—20.

I. Algemeene aanmerkingen over het onderwerp der natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht, en over de rigting, die men op dit veld van onderzoek thans vooral volgen moet. bl. 1—9.

II. Over de hoofdstammen van het menschelijk geslacht. bl. 9—20.

BIJDRAGEN TOT DE NATUURLIJKE GESCHIEDENIS VAN DEN NEGERSTAM bl. 21—66.

Eerste Hoofdstuk Aanteekeningen over den negerstam in het algemeen, benevens eenige afmetingen van het beenig hoofd bij denzelfden. bl. 21—30.

Tweede Hoofdstuk. Over de afmetingen van het beenig hoofd bij Europeanen. bl. 31—33.

Derde Hoofdstuk. Onderzoekingen over de ruimte der schedelholte bij Negers met die bij Europeanen vergeleken. bl. 33—37.

Vierde Hoofdstuk. Over andere schedelafmetingen door CARUS voorgeslagen. bl. 37—41.

Vijfde Hoofdstuk. Over de Kaffervolken en bepaaldelijk over Kafferschedels. bl. 41—48.

Zesde Hoofdstuk. Over de geographische verbreiding van den Aethiopischen menschenstam. bl. 49—66.

VERKLARING DER PLATEN. bl. 67, 68.

B I J D R A G E N

T O T D E

NATUURLIJKE GESCHIEDENIS VAN DEN NEGERSTAM

D O O R

J. VAN DER HOEVEN.

INLEIDING.

I. ALGEMEENE AANMERKINGEN OVER HET ONDERWERP DER NATUURLIJKE GESCHIEDENIS VAN HET MENSCHELIJK GESLACHT, EN OVER DE RIGTING, DIE MEN OP DIT VELD VAN ONDERZOEK THANS VOORAL VOLGEN MOET.

- » Wer wird Alles Studiren? In keiner Art von Kenntnisse hat man
- » die Quellen erschöpft, keine ist was sie seyn könnte. Nie wird sie es
- » werden. Die Wahrheit ist in Gott, uns bleibt das Forschen."

JOH. VON MÜLLER,
All. Gesch. I. S. 128.

Bijkans geen gedeelte der natuurlijke geschiedenis heeft eenen nieuweren oorsprong, dan datgene, hetwelk het menschelijk geslacht betreft. Bij den eersten opslag kan zulks niet anders dan onze bevreemding wekken. Er is toch, naar de bekende uitspraak eens Engelschen dichters, geene navorsching, welke meer de eigenlijke studie des menschelijken geslachts uitmaakt, dan die den mensch zelven tot onderwerp heeft. Wij beweren dan ook niet, dat de vroegere geslachten zich om de bevordering der menschkunde volstrekt niet bekommerd zouden hebben; het: *ken u zelven!* maakte veeleer de kern en den grondslag dier ware wijsheid uit, welke de Ouden zochten

en beminden. Maar tot het ontstaan eener natuurlijke geschiedenis van ons geslacht werden zoo vele voorloopige kundigheden vereischt, dat zij eerst in lateren tijd mogelijk werd; ook moet men, hoewel zulks somtijds geschiedt, *Anthropologie* met natuurlijke geschiedenis van den mensch niet verwarren. De eerste is eene wetenschap van ruimeren omvang en sluit in hare uitgestrekte grenzen de laatste in; deze is eene anthropologische wetenschap, maar zij is niet de *Anthropologie* zelve.

Het is dikwerf gezegd, dat alle menschelijke kundigheden, hoe verschillend ook, door éenen gemeenschappelijken band vereenigd zijn, en, als leden van één huisgezin, door onderlinge hulp en samenwerking elkanders voorspoed bevorderen. Dit verband ligt ten deele in de eenheid van het menschelijk kenvermogen, maar ook ten andere in de onderwerpen des onderzoeks. Nergens blijkt dat verband der menschelijke wetenschappen duidelijker, dan in de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht, tot welker beoefening eene vereeniging van verschillende kundigheden vereischt wordt, welke slechts weinigen zich eigen trachten te maken, daar de beperktheid van des menschen leven en der menschelijke krachten veeleer aanspoort ter bearbeiding van een enkel gedeelte van het uitgebreide gebied van kennis, hetwelk geen eindig verstand in deszelfs geheel kan overzien.

Hetgeen echter enkelen niet kunnen ten uitvoer brengen, wordt door de vereenigde krachten van velen mogelijk; hetgeen één menschenleven niet kan uitrigten, wordt door opeenvolgende geslachten voltooid. Van hier dan ook, dat eene wetenschappelijke beoefening der natuurlijke geschiedenis van den mensch eerst laat kon ontstaan, toen de vlijt der voorgeslachten eenige bouwstoffen verzameld had, welke men kon rangschikken en aanleggen tot het eerste ontwerp des gebouws.

Wij hadden derhalve bijdragen tot de *Anthropologie*, voor dat wij een welgeordend samenstel hebben konden; en eene geheel wetenschappelijke, echt wijsgeerige *Anthropologie* kan eerst ontstaan, nadat hare onderdeelen, en daaronder ook de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht, eene juist bepaalde strekking verkregen en eenen regelmatigigen vorm van behandeling aangenomen hebben.

Wat de natuurlijke geschiedenis van den mensch in het bijzonder betreft: de re-

den, waarom zij eerst zoo laat, bijkans in onzen leeftijd, eenen wetenschappelijken vorm aannam, zal ons nog duidelijker blijken, wanneer wij in het kort de onderwerpen opsommen, welke tot haar gebied behooren.

De twee hoofddeelen dezer natuurlijke geschiedenis, zoo als zij door BLUMENBACH en de meeste latere schrijvers behandeld wordt, zijn: vooréerst, het onderscheid tusschen den mensch en de overige dieren, waardoor het standpunt van ons geslacht in de rij der op onze aarde levende wezens bepaald wordt; ten andere, het verschil tusschen menschen en menschen, onderling met elkander vergeleken, waarbij hoofdzakelijk op de verschillende menschenstammen gelet wordt. Zal het eerste hoofddeel grondig behandeld worden, dan moet hetzelfde eene algemeene beschouwing der levende wezens, eene vergelijkende anatomie en physiologie ten grondslag hebben, en ook van deze wetenschappen is het bekend, dat zij eerst onlangs ontstaan, althans eerst gedurende de laatstverloopene dertig jaren in ruimeren omvang beoefend zijn. Tot het tweede hoofddeel behoort eene algemeene kennis van verschillende volken, welke slechts in onze dagen eenen aanvang neemt. Hoe vele eeuwen lang was slechts een gering gedeelte der planeet bekend, waarop ons geslacht leeft? En toen in het laatst der vijftiende en het begin der zestiende eeuw de gewigtigste ontdekkingen onze kennis hadden uitgebreid, werden de gevondene landen als onbeheerd goed ter vermeerstering en uitplundering, en de weerlooze, met onze kunsten onbekende volken tot foltering, terging en bekeering aan Spanje en Portugal toebedeeld door eene magt, die waande Gods plaats op aarde te bekleeden, zonder zich te bekommeren om het beeld zijner liefde te vertoonen. Het wetenschappelijk onderzoek van enkele reizigers bepaalde zich gewoonlijk tot de voortbrengselen van het land en slechts weinigen bemoeiden zich met de bewoners. Eerst nu in de laatste drie eeuwen de bol, dien wij bewonen, ons bekend is geworden

« Zelf d'andre wereld, daer men met

« Den hoofde nederwaerts

« De voeten tegen d'onze zet," (1)

(1) J. VAN VONDEL. *Op de Tweedragt der Christe Princen*, achter zijn Treurspel *Moeghden*.

eerst nu werd eene beschrijving van den mensch mogelijk zoo als hij voorkomt op den bekenden aardbol, waartoe de wetenschappelijke reizen, welke vooral sinds eene halve eeuw ondernomen zijn, de belangrijkste bijdragen hebben opgeleverd.

Het menschelijk verstand zoekt eenheid, en de kennis van afzonderlijke, met elkander niet te zamenhangende daadzaken kan aan hetzelfde geene bevrediging geven. Voor dat eene, op ervaring gegrondveste theorie al de deelen der wetenschap tot één enkel geheel kan zamenvoegen, wil men reeds door gissingen de leemten aanvullen, en een fijn draadwerk van hypothesen moet uit de losse ledematen een kunstig schijnbeeld vormen, bij gebrek van den levensadem, die het geheel doordringt, voedt en bezielt. Dat levensbeginsel der echte wetenschap is eene op ervaring gegrondveste theorie, die zelve niets dan de beknopte uitdrukking der geheele waarneming is. Wilden wij om het nadeel, hetwelk dit ongeduld veroorzaakt, het gebruik van hypothesen uit de natuurkundige wetenschappen geheel verbannen, wij zouden den aard des menschelijken verstands miskennen en vruchtelloozen arbeid ondernemen. De geschiedenis van alle natuurkundige wetenschappen leert ons, dat dwaalbegrippen en stoute stellingen de kindschheid der kennis kenmerken, en dat men des te meer waant te kunnen verklaren, hoe minder gegevens van het vraagstuk er bekend zijn. Zoo bestonden er stelsels van *Cosmogenie* en *Geologie*, voor er juiste en nauwkeurige waarnemingen over den toestand en de samenstelling der aardschors voorhanden waren, en, naarmate de kennis zich heeft uitgebreid, is de aanmatiging der uitleggers en schriftverklaarders van het boek der natuur ingekrompen. Zoo is het dan ook met de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht. Naauwelijks bekend met het verschil van volken, heeft men reeds beproefd, dat verschil te verklaren. Het is thans, geloof ik, meer dan tijd, op eene andere wijze te werk te gaan; voor als nog de verklaringen daar te laten, maar daarentegen de verschijnsels vlijtiger waar te nemen, de berigten der reizigers zorgvuldiger op te zamelen, nauwkeuriger met elkander te vergelijken en aldus tot eene juistere en meer omvattende kennis den weg te banen. De ware theorie zal dan van zelve volgen, zonder dat men weet hoe en wanneer, en het hechte gebouw der wetenschap zal worden opge-

trokken op den breeden en vasten grondslag der ervaring, om te blijven staan, wanneer de tooverkasteelen der stelsels en meeningen reeds in damp vervlogen en uit de herinnering verdwenen zijn.

Het is vooral uit eene vergelijking der schedels van verschillende volken, dat wij de beste opheldering verwachten, zonder daarom de overige van ligchaamsbouw ontleende kenmerken te willen veronachtzamen. Wanneer men in aanmerking neemt, hoe groot het verschil is, dat men dagelijks in den vorm des schedels bij individuën van hetzelfde volk kan waarnemen, zou men ligt tot het vermoeden geraken, dat er op dezen vorm, als kenmerk der stammen, niet veel vertrouwen te stellen ware. Intuschen heeft meer dan één voorbeeld mij geleerd, dat de schedelvorm bij onbeschaafde en onvermengde volksstammen veel minder afwijkingen aanbiedt, dan bij Europeanen, en dat het karakter van elken stam veel duidelijker in den schedel is ingedrukt, dan men vermoeden zou. Het ontleedkundig Museum der Leidsche Hoogeschool bezit, onder anderen, eenen schedel van denzelfden volksstam der *kaluschi* of *schitgaganen* (1), waarvan BLUMENBACH eenen anderen uit zijne verzameling heeft doen afteekenen (*Decad. Cranior.* Tab. LV); de schedel nu van het Leidsche Museum komt zoo zeer met de gemelde afbeelding overeen, dat men bijkans zeggen zou, dat hij tot hare vervaardiging gediend had. Daar ik later op dit punt hoop terug te komen, onthoud ik mij thans van het vermelden van meerdere voorbeelden. Hierdoor vervalt dan ook de, schijnbaar zoo gegronde, bedenking, dat men, ten einde over den eigenaardigen vorm van schedels te oordeelen, eene zeer groote verzameling van zoodanigen, welke tot een en hetzelfde volk behooren, bijeenbrengen moet, hetgeen voor vele volksstammen wel altijd ondoenlijk zal blijven. Wij beweren daarmede echter niet, dat het vergelijken van onderscheidene, tot hetzelfde volk behorende schedels nutteloos zou zijn; integendeel, waar men tot zulk eene vergelijking gelegenheid vindt, moet men dezelve nimmer verzuimen, en zeer gewaagd zoude het zijn, zoo men uit een' enkelen schedel het algemeen nationaal karakter wilde opmaken. Bo-

(1) *Supell.* BRUGMANSII n°. 492.

venal is het noodig , dat men bij de verzamelingen van schedels behoorlijke bescheiden bezitte , die ons van de echtheid van oorsprong vergewissen , en de juiste woonplaats , den leeftijd en andere bijzonderheden bij elk voorwerp , zoo veel mogelijk , opgeven.

Er is een vraagstuk , tot het tweede hoofddeel der natuurlijke geschiedenis van het menschelijke geslacht behorende , hetwelk bovenal de aandacht tot zich getrokken en aanleiding tot velerlei gissingen gegeven heeft. Het is dat , hetwelk de eenheid der soort in het menschelijk geslacht betreft. Dit vraagstuk kan uit het standpunt der natuurlijke geschiedenis niet dan door waarneming en vergelijking worden opgelost. Men moet het niet verwarren , gelijk veelal gedaan wordt , met een ander vraagstuk , of het geheele menschelijke geslacht uit één enkel ouderen-paar afstamt. Wanneer dit laatste toestemmend beantwoord wordt , dan volgt daaruit noodwendig de eenheid der menschelijke soort , maar het volgt niet omgekeerd uit deze eenheid , dat al de menschen , die thans op den aardbol leven , van één enkel paar stamouders afkomstig zijn. Zoo heb ik wel eens hooren beweren , dat BLUMENBACH , in zijn bekend werk over de aangeborene verscheidenheid van het menschelijke geslacht , bewezen zoude hebben , dat alle menschen van één enkel paar zijn voortgekomen ; doch ik moet bekennen , dat ik , na eene aandachtige en herhaalde lezing , niet gevonden heb , dat hij deze vraag zelfs slechts aangeroord heeft. Onlangs daarentegen heeft PRICHARD getracht , die afkomst te betoogen (1) , welke schrijver met LINNAEUS aanneemt , dat er in den beginne slechts één enkel paar van elke soort , of één enkel individu der hermaphrodite soorten voortgebracht is geworden. BLUMENBACH daarentegen beweert niets meer , dan dat alle menschenrassen , hoe verschillend zij ook wezen mogen , hoogstwaarschijnlijk (*verisimillime*) tot ééne soort behooren.

Men zou kunnen meenen , dat er , wanneer de eenheid der menschelijke soort bewezen ware , ook geene reden bestond om meer dan één enkel paar stamouders aan

(1) *Researches into the physical History of Mankind*, by JAMES COWLES PRICHARD. 2 vol. London 1826. 8°. Deze is de tweede uitgave ; de eerste verscheen in 1813. Van de derde , die in 1836 het licht zag , is onder opzigt van den beroemden R. WAGNER eene duitsche vertaling begonnen (*Naturgeschichte des Menschengeschlechts*, Leipzig 1840) , waarvan reeds de twee eerste deelen zijn uitgegeven.

te nemen. In de daad, de grootste bedenking, die men tegen dezen zoo algemeen aangenomen oorsprong in het midden brengt, is ontleend van het verschil in scheidvorm, in kleur der huid, in geaardheid van het haar en in andere lichamelijke bijzonderheden, hetwelk men van geslacht tot geslacht ziet voortgeplant en dus meent als oorspronkelijk, als soortelijk verschil te moeten beschouwen. Evenwel, er worden nog andere bedenkingen in het midden gebragt: zoo als het groot aantal menschen, hetwelk op den aardbodem leeft enz. Kon men voor het geheele rijk der werktuigde wezens de stelling van LINNAEUS aannemen, dan voorzeker was de zaak ook ten aanzien van ons geslacht beslist, en met de eenheid der soort zou men ook de eenheid van oorsprong bewezen hebben. Ik geloof echter, dat slechts weinige geleerden, die met de natuurlijke geschiedenis van het planten- en dierenrijk bekend zijn, de bewijzen, welke PRICHARD voor deze stelling heeft bijgebragt, als voldoende zullen beschouwen. Mij althans komt het gewaagd voor te bepalen, dat de oorspronkelijke schepping van meer dan één enkel paar voor elke soort van werktuigde wezens nutteloos zou geweest zijn en dat het tegendeel, volgens de in de schepping heerschende wet der spaarzaamheid, noodzakelijk was (1). Wat het menschelijk geslacht in het bijzonder betreft, zoo ligt, mijns oordeels, dit vraagstuk minder in het gebied der natuurlijke geschiedenis; het is veeleer geschiedkundig, en van vergelijkende taalkennis, van oudheidkundige nasporingen is hier vooral licht te verwachten.

Wij moeten bij deze gelegenheid opmerken, dat, zoo al het onderzoek der verschillende talen gronden aan de hand mogt geven, om aan de eenheid van oorsprong onzes geslachts te twijfelen, daarmede nog niets tegen de eenheid der soort bewezen is. Al waren bij twee volken de talen zoo wel in wortelwoorden, als in grammaticale vormen ten eenemale onderscheiden, al bestond er tusschen dezelve geene de minste, hoezeer ook verwijderde overeenkomst, zulks zou ons nog als natuurkun-

(1) In geen opzigt kan ook het gevoelen aannemelijk zijn dat alle soorten van planten en dieren uit één punt (welk dan ook) zich over den aardbol hebben verspreid. Elk land heeft zijne eigene soorten. Het eiland *S. Helena*, zoo ver van Afrika en Amerika verwijderd, heeft onder 61 plantsoorten slechts twee of drie, die ook in andere deelen des aardbols voorkomen. (LYELL, *Principles of Geol.* 1835. III. p. 28.)

digen niet noodzaken, deze twee volken tot twee verschillende menschensoorten te brengen.

Ik geloof derhalve, dat de beoefenaars der natuurlijke geschiedenis van den mensch het vraagstuk behooren te beperken binnen de juiste grenzen hunner wetenschap. Is het verschil tusschen onderscheidene volken van dien aard, dat men hetzelfde niet verklaren kan, zonder meer dan ééne menschensoort aan te nemen, gelijk er verschillende soorten van apen, van beeren, van kameelen enz. bestaan? Of is het waarschijnlijker, dat er slechts ééne menschensoort bestaat, welke LINNAEUS met den naam van *Homo sapiens*, hetzij als kenmerk, hetzij als vrome wensch, bestempelde, even gelijk er, om slechts enkele geslachten onder de zoogdieren te noemen, niet meer dan ééne soort van *Manatus*, van *Hippopotamus*, *Camelopardalis*, *Orycteropus*, *Trichechus* bekend is?

Wij hebben tot nog toe geen gewag gemaakt van de oudste gedenkstukken der Semitische volksstammen, welke door den grooten wetgever der Israëlieten verzameld en tot één geheel vereenigd zijn. Al hadden deze gedenkstukken geene andere waarde, dan die zij van hunne hooge oudheid, van hunnen zamenhang en hunne eenvoudige verhevenheid ontleenen, ook dan nog zouden wij hun de benaming van joodsche volksvertellingen liefst niet geven. Maar daar deze gedenkstukken, benevens de overige heilige boeken van het Israëlietisch volk, in het naauwst verband staan met eene Godsdienstleer, welke onder de verlichtste en beschaafdste menschen, zoo wel als onder de eenvoudigste en onwetendste hare vereerders telt, en wier licht zich over menschenbestemming en menschengeluk, over dit en een ander leven zoo blijmoedig verspreidt, kan de vriend van waarheid het niet dan betreuren, wanneer men ligtzinnig of moedwillig het gezag dier schriften zoekt te verminderen. Doch men ga aan den anderen kant niet te ver en legge den menschelijken geest niet aan kluisters, door wetenschappelijke onderwerpen met het gezag der Openbaring te willen beslissen. Onder onze verlichte schriftverklaarders en verstandige vereerders der Openbaring zullen er, zoo wij gelooven, wel weinige gevonden worden, die het verschil der talen uit den torenbouw van Babel willen verklaren, en de tijden schijnen voorbij te

zijn , waarin men de ontdekkingen der sterrekundigen of de geologische stellingen aan het Mozaïsch scheppingsverhaal wilde toetsen. Wij gelooven dus , dat men het gezag der heilige schrift meer vereert , door bij natuurkundige onderzoekingen onbevooroordeeld te werk te gaan en geen vreemd gebied te betreden. Hetgeen eenmaal langs éénen weg des onderzoeks gebleken is onbedriegelijke waarheid te zijn , kan met andere , even zekere waarheden niet in tegenspraak zijn.

Ik geloof genoeg gezegd te hebben , om de rigting aan te wijzen , die onze natuurlijke geschiedenis van den mensch thans vooral volgen moet. Het is : voortgaan op den door BLUMENBACH ingeslagen weg. Noopt ons de tegenwoordige toestand onzer kennis tot de erkenning , dat het vraagstuk over de eenheid der menschelijke soort nog niet beslist kan worden , men schame zich niet , die onkunde onbewimpeld te betuigen ; want zulk eene verklaring vloeit dikwerf uit dieper inzicht voort , dan waarin de beslissende toon van verzekering zijnen oorsprong nam. Veelligt echter is de vraag reeds voor oplossing vatbaar. Wij voor ons onderzoeken zulks thans nog niet , maar willen liever het bestaande verschil tusschen de onderscheidene volken naauwkeuriger nagaan en vollediger trachten te kennen.

II. OVER DE HOOFDSTAMMEN VAN HET MENSCHELIJK GESLACHT.

Wij hebben in het vorig hoofdstuk de grenzen aangewezen , binnen welke de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht zich beperken moet. Bijdragen te leveren tot de kennis van verschillende menschenstammen is ons hoofddoel , en wij zullen dezelve zonder bepaalde orde laten volgen , naar gelang de bouwstoffen , die verzameld zijn , meerdere volledigheid bekomen. Het zal derhalve niet ongepast zijn , deze afzonderlijke en stukswijze mededeelingen door eene algemeene schets der verschillende menschenrassen te laten voorafgaan. Deze schets zal hoofdzakelijk strekken om op te geven , wat er in dit gedeelte door onze voorgangers verrigt is , en alzoo den tegenwoordigen toestand van dit gedeelte der natuurlijke geschiedenis eeni-

germate doen kennen. Op volledigheid maakt dezelve geene aanspraak en de afgebrokene en geheel vrije bewerking van ons onderwerp zal ons, zoo wij hopen, gelegenheid geven, in 't vervolg de begane onnaauwkeurigheden en misslagen meer en meer te verbeteren. Wij wenschen geheel onbevooroordeeld te werk te gaan, en bepaalde inzigten niet tot grondslag te leggen, om dezelve door bijzondere en partijdig gekozene daadzaken te bevestigen; hierom kunnen wij ook onze denkbeelden aangaande de verdeeling van het geheele menschengeslacht in bepaalde stammen of hoofdverscheidenheden eerst bij latere gelegenheid mededeelen. Deze schets wenschen wij derhalve alleen als inleiding beschouwd te zien voor dengenen, die met het onderwerp minder bekend is. Hij, die er zich meer mede bezig heeft gehouden, moge dezelve, wat ons betreft, ongelezen ter zijde leggen.

De verdeelingen van het menschelijk geslacht, welke door onderscheidene schrijvers, die zich vóór BLUMENBACH met dit onderwerp hebben bezig gehouden, zijn voorgedragen, gaan wij thans met stilzwijgen voorbij. Men kan daarover het bekende werk van BLUMENBACH (1) zelf raadplegen, in hetwelk deze opgaven met al die uitvoerigheid gevonden worden, die men van de uitgebreide litterarische kennis van dezen beroemden man verwachten mogt.

De bekendheid van dat werk van BLUMENBACH, van hetwelk behalve drie oorspronkelijke uitgaven, ook vertalingen, waaronder eene nederduitsche, voorhanden zijn, ontslaat mij ook van eene breede ontvouwing der door dien schrijver gevolgde verdeeling. Kortelijk slechts zij het volgende herinnerd. BLUMENBACH neemt vijf hoofdverscheidenheden of stammen van het menschelijk geslacht aan: den kaukasischen, mongoolschen, aethiopischen, amerikaanschen en maleitschen stam. Bij den kaukasischen stam (*varietas caucasia*) is de kleur blank, met roodachtige wangen, het haar bruinachtig, het hoofd rond. Het gelaat is ovaal; de neus smal, meest eenigzins gebogen; de mond klein. De snijtanden staan in beide kaken loodregt. De kin is vol en rond. Hiertoe brengt hij de Europeanen, met uitzondering der Laplanders

(1) *De Generis Humani varietate nativa*, Edit. 3. Gottingae 1795, 8°.

en Finnen, de W. Aziaten tot aan de Oby, de Kaspische Zee en den Ganges en eindelijk de bewoners van het noordelijk Afrika. — Bij den mongoolschen stam (*varietas mongolica*) is de kleur geel, het haar zwart, stijf, regt en van geen overvloedigen wasdom. Het hoofd is vierkant, het gelaat breed; de tusschen de oogen liggende ruimte is plat en breed, de neus klein en platgedrukt. De wangen steken naar buiten uit; de opening der oogleden is naauw; de kin komt eenigzins naar voren. Tot dezen stam behooren, volgens BLUMENBACH, de overige bewoners van Azië (met uitsluiting der Maleijers, op het Schiereiland aan gene zijde van den Ganges), de Finnen en Laplanders in Europa, en de Eskimo's en overige volken in het N. van Amerika van de Beringstraat tot aan Groenland. — De aethiopische stam (*varietas aethiopica*) is zwart; het haar is zwart en gekroesd. Het hoofd is smal, zijdelings zamengedrukt; het voorhoofd in het midden rond uitpuilende; de jukbeenderen steken voorwaarts uit; de breede, platte neus ligt met de vooruitstekende kaken bijkans in dezelfde vlakte. De tandkasrand is smal en naar voren toe verlengd; de bovenste snijtanden staan schuins naar voren. De lippen, vooral de bovenlip zijn dik. De kin wijkt naar achteren. Tot deze verscheidenheid behooren de volken van Afrika, met uitsluiting van de noordelijke bewoners van dat werelddeel, die tot den eersten stam gebragt zijn. — De amerikaansche verscheidenheid (*varietas americana*) is koperkleurig; het haar is zwart, stijf, regt en dun bewassen. Het voorhoofd is kort; de oogen staan diep. De geheele gedaante van het gelaat is breed, met uitstekende wangen, maar niet plat. Tot dezen stam behooren, met uitzondering der meest noordelijke, al de oorspronkelijke bewoners van Amerika. — De maleische stam (*varietas malaica*) bevat in de laatste plaats, behalve de bewoners van het schiereiland *Malacca*, ook de eilanders van den mollukschen Archipel, van de Philippijnen, van de stille Zuidzee en de bewoners van Nieuw-Holland. Dezelve kenschetst zich, volgens BLUMENBACH, door eene bruine kleur, zwart, zacht, gelokt en digt bewassen haar. Het hoofd is middelmatig smal; het voorhoofd eenigzins uitpuilend. De neus is plat, breed, de mond groot; de bovenkaak steekt eenigzins vooruit.

Wij hebben deze verscheidenheden opgegeven met de kenmerken, die BLUMENBACH

aan dezelve toekent. Intusschen valt het in het oog, dat die van de twee laatste stammen vrij onbepaald zijn, en BLUMENBACH zelf beschouwt den mongoolschen en aethiopischen stam als twee uitersten, tusschen welke de kaukasische in het midden staat, terwijl de amerikaansche een middelstam is, tusschen den kaukasischen en mongoolschen, de maleische daarentegen den overgang vormt van den kaukasischen tot den aethiopischen.

Men zou derhalve deze 5 verscheidenheden aldus kunnen rangschikken:

Varietas mongolica.

↑ *Varietas americana.*

Varietas caucasia.

↓ *Varietas malaica.*

Varietas aethiopica.

Maar behalve dit onzekere en onbepaalde, behalve de in het rangschikken der volken onder deze vijf hoofdstammen welligt begane onnaauwkeurigheden (want de Finnen en Laplanders b. v. kunnen toch moeilijk met de Sinezen in éénen stam gebragt worden), behalve dit alles, hetwelk later onderzoek verbeteren kon, zonder dat daarom het geheele samenstel dezer verdeeling veranderd behoefde te worden, is ook althans een dier vijf stammen geheel willekeurig en vereenigt de verschillendste volken. Ik bedoel den Maleischen stam, waartoe BLUMENBACH de Papous van Nieuw-Guinea, de Javanen, de bewoners van de stille Zuidzee-eilanden en de onbeschaafde inboorlingen van Nieuw-Holland brengt. Wanneer BLUMENBACH zegt, dat deze stam het midden houdt tusschen den aethiopischen en kaukasischen, zou men bijkans denken, dat hij hoofdzakelijk aan die kroesharige *Papou's* gedacht had, welke men, om hunne overeenkomst met negers, ook *negrillo's* genoemd heeft. Maar hoe kan hetzelfde op de eigenlijke Maleijers worden toegepast, die veeleer, als men van overgang spreken wil, tusschen de mongoolsche en kaukasische volken in staan? Elk, die den gelaatsvorm der Maleijers met dien der Sinezen vergelijkt, zal in beide meer overeenkomst vinden, dan er tusschen eenen Neger en Maleijer plaats heeft.

De geleerde reisgenoot van COOK, J. R. FORSTER, heeft reeds voor ruim vijftig jaar opgemerkt, dat men in de bevolking der eilanden van de Zuidzee twee hoofdafdeelingen onderscheiden moet. Tot de eene verscheidenheid behooren zwarte stammen met kroesachtig haar, tot de andere, menschen van lichter kleur, die schooner gevormd zijn (1). — LESSON heeft in het zoologisch gedeelte der reisbeschrijving van DUPERREY (2) drie rassen onderscheiden: een hindoes-kaukasisch, een mongoolsch en een zwart ras; en dit laatste, de Alforezen, bewoners van de binnendeelen der groote eilanden van den indischen Archipel, de bewoners van Australië, en eindelijk de *Papous* omvattende, is wederom zoo onbepaald, dat men er geene algemeene kenmerken van kan opgeven. De hindoes-kaukasische stam omvat de maleijers en de bewoners van de stille Zuidzee-eilanden, als twee takken (eenen maleischen en oceanischen); tot den mongoolschen of mongoolsch-kaukasischen stam brengen LESSON en GARNOT de Carolina-eilanders. De verdeeling van BLUMENBACH moet gevolgelijk eene verandering ondergaan, en men zal *meerdere* of *mindere* hoofdstammen van het menschelijk geslacht moeten aannemen, wanneer men aan dezelve eenige algemeen geldende kenmerken geven wil.

Deze twee wegen zijn dan ook door latere schrijvers ingeslagen. Zij, die minder stammen aannemen, behouden, zoo als CUVIER (3), den aethiopischen, kaukasischen en mongoolschen, of voegen daar nog den amerikaanschen stam bij, zoo als RUDOLPHI (4)

Den tegenovergestelden weg hebben vele lateren ingeslagen en onder dezen vooral DESMOULINS en BORY DE ST. VINCENT, welke beide schrijvers ook daarin met elkander overeenkomen, dat zij, het denkbeeld van stammen of rassen latende varen, aan hunne verdeelingen den naam van menschensoorten geven (5). DESMOULINS neemt 16,

(1) *Bemerkungen über Gegenstände der physischen Erdbeschreibung, Naturgesch. und sittlichen Philosophie, auf seiner Reise um die Welt gesammelt.* Wien 1787. 8°. S. 192 ff.

(2) *Voyage autour du Monde.* Paris 1826. Zoologie I.

(3) *Règne anim.* I.

(4) *Grundriss der Physiologie.* Berlin 1821. I. S. 57.

(5) DESMOULINS, *Histoire naturelle des Races humaines.* Paris 1826, 8°. Het eerste ontwerp zijner verdee-

BORY DE ST. VINCENT 13 menschensoorten aan. De eerstgenoemde schrijver benoemt en onderscheidt die soorten op de volgende wijze. Zijne eerste soort is de *scythische*; de snijtanden staan loodregt; de haren zijn rosachtig of zeer blond; de oogappel of liever de *iris* is blaauw, groen of grijsachtig. Tot deze soort brengt hij drie rassen: het *indo-germaansche*, het *finnische* en het *turksche*. De tweede soort is de *kaukasische*: deze onderscheidt zich door eene eenigzins kleinere ligchaamsgestalte van de germanen; het ligchaam is zeer welgemaakt en tenger; de neus, het voorhoofd, de oogen zijn zeer welgevormd; het hoofdhaar en de oogen zijn zwart. Hiertoe behooren de bewoners van het kaukasische gebergte, de Georgiërs, Armeniërs, enz. De derde soort is de *semitische*: de snijtanden zijn zeer regtstandig; het haar en de oogen zijn zwart of bruin; de gestalte is middelmatig, het gelaat eirond; de wangen zijn weinig of niet gekleurd: de oogen zijn groot; de neus is regt en vooruitspringend, het ligchaam zeer behaard. Tot deze soort brengt DESMOULINS drie rassen: het *arabische* (waartoe hij, zonderling genoeg, de Perzianen brengt, en hetwelk de Joden en Abyssiniërs mede omvat), het *etrusco-pelasgische*, en het *keltische* (!). De vierde soort heet de *atlantische*; derzelver kenmerken zijn regtstandige snijtanden, een eirond aangezicht, een vooruitstekende neus, kastanjebruin of blond hoofdhaar, en een gat in het opperarmbeen boven het ondercinde, in de groef voor het ellebooguitsteeksel (1); hiertoe behooren de oorspronkelijke bewoners der Kanarische eilanden. De vijfde soort, de *hindoesche*, onderscheidt zich door regtstaande snijtanden, door eene huidkleur, welke van die van raaue kossijboonen tot die van gebrande kossijboonen

ling vindt men reeds in eene tafel, die een jaar vroeger achter het Iste deel van MAGENDIE *Précis élémentaire de Physiologie* was uitgegeven.

BORY DE ST. VINCENT in het artikel *Homme*, *Diction. classique d'Hist. naturelle* VIII. (1825), pag. 269 — 346, en eene afzonderlijke vermeerderde uitgave daarvan in 2 kleine boekdeeltjes (*l'Homme. Essai Zoologique sur le genre humain*. Paris 1827.)

(1) CUVIER heeft in het geraamte eener *gouanche*-vrouw dit kenmerk, even als bij dat eener boschjesmannin, aangetroffen (*Mém. du Muséum d'Hist. nat.* III. 1817. p. 270); maar hij waarschuwt reeds voor het misbruik, 't welk men van die enkele waarneming hier gemaakt vindt: » *Toutefois je suis bien loin de prétendre faire de ces particularités des caractères de race. Il faudroit auparavant avoir examiné un assez grand nombre de squelettes pour s'assurer qu'il n'y a en cela rien d'individuel.* »

in alle schakeringen overgaat (1); de haren zijn altijd zwart, maar bij enkele rassen glad, bij anderen gekruld; de grootte des ligchaams verschilt volgens de rassen van vijf tot zes voet. Door hunnen dunnen baard wijken zij zeer af van hunne westelijke naburen, de Perzianen. Hiertoe behooren de oorspronkelijke bewoners tusschen het Himalaija gebergte, den *Burhampouter* en den Oceaan. De zesde soort is de *mongoolsche*, met glad maar stijf, dik en altijd zwart hoofdhaar, met weinig of geene baardharen, altijd regte snijtanden; het gelaat is ruitvormig; de wenkbraauwen zijn zeer gebogen; de oogleden hebben eene kleine, schuinsche opening; de neus is aan deszelfs grondstuk plat gedrukt en de neusgaten staan wijd uitéén; voeten en handen zijn klein; de beenen zijn gebogen; hiertoe brengt DESMOULINS drie rassen: het indo-sinesche, waartoe de bewoners van Thibet, van Sina, Corea en Japan behooren, het mongoolsche en het hyperborische; al deze rassen kenmerken zich door eene kleine gestalte, doch bijzonder het laatstgenoemde. De zevende soort is de *kurilische*; de ligchaamsgestalte is middelmatig, ineengedrongen; de ledematen en vooral het hoofd onderscheiden zich door hunne grootte; de neus is in het midden vooruitspringende, maar loopt in dezelfde rigting als het voorhoofd voort; de oogen liggen horizontaal. Het zijn de harigste van alle menschen; hunne huid heeft de kleur van levende kreeften. Hiertoe behooren de inboorlingen van den Archipel langs Azië's W. Kust, van Japan tot Kamschatka en die van de kust bij den mond van den *Amour*. De achtste soort is de *aethiopische*; hun haar is wollig, hun schedel zamengedrukt, hun voorhoofd plat (2); de neus is plat; bovenkaak en kin staan schuins naar elkander gekeerd, even als de snijtanden; de kleur der huid en van het haar is zwart. De negende soort is de *oost-afrikaansche*; het haar is wollig, de huid zwart; de schedel is minder zamengedrukt, dan bij de negers, en het voorhoofd komt bijkans evenveel vooruit, als bij de Europeanen; hunne snijtanden zijn regtstandig; de neus is minder plat. Hiertoe behooren de kaffers en de zoogenoemde negers van Mozam-

(1) Men denke niet, dat ik de vergelijking van koffijboonen hier bijbreng, om het drooge onderwerp eenigzins te vervrolijken. Ik volg getrouw des schrijvers eigene woorden.

(2) » *Front déprimé.*” BLUMENBACH zegt, dunkt mij, veel juister: » *fronte gibba, fornicata.*” p. 293.

bique. De tiende soort is de *zuid-afrikaansche*, met wolhaar, eenen breeden, plat-ten neus, een gat in het opperarmbeen bij de groef voor het ellebooguitsteeksel (1); de kleur geelachtig als van dorre bladen. Hiertoe behooren twee rassen; dat der hottentotten en der boschjesmannen. De elfde soort is de *maleische* of *oceanische*; de schedel is gevormd als die der europeanen; de jukbeenderen steken iets meer uit; de haren zijn glinsterend en zwart; de huid is olijfkleurig en bruin. Tot deze soort rekent D. vijf rassen: 1°. de bewoners der Carolina-eilanden, 2°. de *dayaks* en *headjoes* van Borneo en vele der Alforezen van de Molukken; 3°. de bewoners van Java, Sumatra, Timor en de overige eilanden van den indischen Archipel; 4°. de Polynesiërs; 5°. de *Ovas* van Madagaskar. De twaalfde soort is die der *papous*, bewoners van Nieuw-Guinea en der kleine eilanden, die daarbij liggen; zij hebben eene negerhuid, zwarte, zeer lange kroesharen, een' zwarten, dunnen baard; eenen gelaatsvorm, die tusschen dien der negers en maleijers het midden houdt, maar met eenigzins schuinsche snijtanden; wijde neusgaten. De dertiende soort is die der *oceanische* negers; de huidkleur is geheel zwart; de schedel is plat en zamengedrukt; de haren zijn kort en zeer wollig; de neus is plat; de lippen zijn dik; hun gelaatshoek is zeer scherp. Zij zijn over het geheel zeer gelijk aan de negers in Guinea, maar hunne ledematen zijn lang en mager. Hiertoe brengt D. de *moye's*, bewoners van het gebergte van Cochinchina, en der binnenlanden van Formosa, de bewoners van het binnenland van Borneo, van Celebes enz., die van Nieuw-Caledonië en van Diemensland en de Vinzimbars, die het gebergte op Madagaskar bewonen. De veertiende soort is de *austral-aziatische*, en bevat de bewoners van Nieuw-Holland. Hunne haren zijn zwart en glinsterend; hunne huid is zwart; de ledematen zijn dun en buiten verhouding tot het ligchaam; de snijtanden staan regtstandig; de neus is zeer breed, het voorhoofd plat en zamengedrukt. De vijftiende soort is de *columbische*; het hoofd is langwerpig; zij hebben eenen langen haviksneus; het voorhoofd is zamengedrukt

(1) Boven, bij de zoogenoemde atlantische soort, hebben wij reeds de enkele waarneming vermeld, die hier tot zulk een algemeen karakter aanleiding geeft.

en plat; de kaken zijn hoog; de huid is roodkoperkleurig; de haren zijn zwart en worden niet grijs. Deze kenmerken passen vooral op de bewoners van Noord-Amerika en op die van de bergvlakten der Cordilleras. De zestiende soort eindelijk is de *amerikaansche*; het hoofd dezer volken is rond met een breed voorhoofd; de oogkasranden zijn uitstekend, gelijk ook de jukbeenderen; de neus is plat; hunne haren zijn lang, dik, stijf en regt; de huid is noch zwart, noch geel, noch koperkleurig; de lippen zijn zeer dik. Tot deze soort behooren de meeste inboorlingen van Zuid-Amerika, de *poeri's*, *botocudo's* enz., en ook de *peschera's*, die het Vuurland bewonen.

Wij behoeven niet aan te merken, dat alle deze kenmerken niet even gewigtig en over het geheel niet van dien aard zijn, als tot onderscheiding van soorten in de natuurlijke geschiedenis vereischt worden. Om de columbische soort van de Amerikaansche te onderscheiden, bezigt de schrijver ook eenige van de zielshoedanigheden ontleende kenmerken, welke hij bij de overige soorten onvermeld laat. De columbische soort namelijk, kenteekeent zich door eene levendige verbeeldingskracht en groote sterkte van ziel, terwijl de amerikaansche daarentegen stompzinnig zoude zijn.

Eenigzins verschillend is de verdeeling van BORY DE SAINT VINCENT; wij kunnen haar daarom niet beter noemen. Hij onderscheidt twee groote afdeelingen van gladharige (*léiotriques*) en kroesharige menschensoorten (*ulotriques*). Tot de eerste afdeeling brengt hij elf soorten, vijf van welke aan de oude-wereld uitsluitend eigen zijn, namelijk: *Homo Japeticus* (waarin hij een kaukasisch, pelasgisch, keltisch en germaansch ras onderscheidt), *Homo Arabicus*, *Homo Indicus*, *Homo Scythicus*, *Homo Sinicus*; eene is aan de oude en nieuwe gemeen: *Homo Hyperboreus*; twee behooren tot de Indische eilanden en Australië: *Homo Neptunianus* (hiertoe behoort het maleisch, het Oceanische ras en dat der papous) en *Homo Australasicus*; drie eindelijk zijn aan de nieuwe wereld eigen: *Homo Colombicus*, *Homo Americanus*, en *Homo Patagonicus*. Tot de kroesharigen behooren vier soorten: *Homo Aethiopicus*, *Homo Cafer*, *Homo Melaninus* (deze soort is die der Oceanische Negers van DESMOULINS) en *Homo Hottentotus*. Het zou weinig nuttigheid hebben zoo wij de kenmerken van al

deze 13 soorten hier met dezelfde uitvoerigheid opgaven , met welke wij bij de opgave der verdeeling van DESMOULINS zijn te werk gegaan.

Het werk van den Heer BORY DE SAINT VINCENT draagt zoo vele blijken van eene verbazende onkunde in het door hem behandelde onderwerp , dat wij het voor den roem , door den schrijver in andere gedeelten der natuurlijke geschiedenis zoo regtmatig verworven , niet anders dan beklagen kunnen , dat het uit zijne pen is gevloeid.

Ten slotte moeten wij ook nog iets zeggen over het vroeger vermelde werk van PRICHARD. Deze schrijver beschouwt de verdeeling van het menschelijk geslacht in eenige weinige hoofdstammen , in den tegenwoordigen toestand onzer kennis , als op vooronderstelling gebouwd en zelfs in strijd met de daadzaken.

Hij merkt op, dat het geenszins blijkt, dat volken , welke met elkander in de gedaante des schedels en in andere bijzonderheden van het ligchaam overeenkomen , naauwer met elkander in hunnen oorsprong verbonden zijn dan volken , bij welke zulks niet plaats heeft. Zulks heldert hij op door de groote overeenkomst tusschen de *Papous* in den Indischen Oceaen en de negers van Afrika's Westkust. Het is niet te ontkennen, dat in deze opmerking veel waarheid gelegen is , maar de schrijver gaat aan den anderen kant te ver , als hij meent , dat deze verscheidenheden in vorm van schedel en kleur enz. , ook wel in andere stammen als afzonderlijke voorbeelden en in verschillende luchtstreken kunnen ontstaan (1). Over het geheel blijkt het niet uit dit werk , dat de schrijver zelf veel aandacht aan de gedaante van den schedel en andere physische kenmerken der volken geschonken heeft , of dat hem , bij het opstellen van hetzelfde , verzamelingen van schedels ten dienste hebben gestaan. Maar het werk is echter eene hoogst belangrijke bijdrage tot de natuurlijke geschiedenis van

(1) » *Whatever the nature and causes of those diversities may be , which spring up in the offspring of one original stock , it seems probable that the same or analogous varieties , may originate in many instances , and may appear separately in different countries. Hence the hypothesis of a limited number of particular races or principal nations , including all those tribes , who have a certain conformation , must be given up.* » *Researches into the physical Hist. of Mankind* I. p. 238. Van hetzelfde ongegronde gevoelen is de Bonnsche Hoogleeraar WEBER ten aanzien van den schedelvorm.

het menschelijk geslacht, omdat het overzicht der onderscheidene volksstammen, juist ten gevolge van de overtuiging des schrijvers, dat geene groote verdeelingen mogelijk zijn, zeer tot het bijzondere afdaalt, en vele belangrijke opmerkingen, vooral uit de geschiedenis en vergelijkende taalkennis ontleend, mededeelt, welke men in andere werken over dit onderwerp te vergeefs zoude zoeken.

Wij zien dus, dat er, na de laatste uitgave van het werk van BLUMENBACH, onderscheidene proeven zijn voorgedragen, van eene andere verdeeling van het menschelijk geslacht. De menigte der bouwstoffen is in dat tijdvak van meer dan veertig jaren ontzettend aangegroeid. BLUMENBACH zelf heeft, zoo als uit zijne, na dien tijd in het licht gegevene afbeeldingen uit zijne verzameling van schedels blijkt, zijne rangschikking onveranderd gelaten. Dat zij intusschen eene verbetering behoeft, is uit het medegedeelde blijkbaar. Als wel bepaalde groote groepen kan men de drie hoofdstammen, die hij *varietas caucasia*, *mongolica* en *aethiopica* genoemd heeft, beschouwen. Maar de amerikaansche volksstammen, hoezeer met de mongolen in sommige opzigten overeenstemmende (1), kan men evenwel met hen niet in denzelfden stam vereenigen. Behooren al de amerikaansche volksstammen tot eenen hoofdvorm, of zijn er twee hoofdvormen, zoo als DESMOULINS wil? ALCIDE D'ORBIGNY onderscheidt alleen in Z. Amerika drie rassen: het *Ando-peruaansche*, dat der *Pampa's* en het *Guarani-braziliaansche* (2).

De maleische stam van BLUMENBACH moet wegvallen, en door verscheidene andere vervangen worden. Het is juist niet noodzakelijk, dat elke hoofdverdeeling een groot aantal volken bevat, hoewel dit bijzonder met den kaukasischen en mongoolschen stam het geval is.

(1) Deze overeenkomst is dikwerf opgemerkt; een enkel voorbeeld zij hier nit velen bijgebragt. AUGUSTE DE ST. HILAIRE had een' jongen *Botocudo* op zijne reizen medegenomen; toen deze in *Rio-Janeiro* voor het eerst Sinezen zag, bemerkte hij terstond derzelver overeenkomst met zijne landslieden: » *Il les appella ses oncles, et le chant de ce dernier peuple (des chinois) n'est réellement que celui des Botocudos extrêmement radouci.* » *Mémoires du Muséum* IX. 1822, p. 321.

(2) *L'Homme américain considéré sous ses rapports physiques et moraux*, Paris 1839. 2 vol. 8°.

Eindelijk moeten wij opmerken, dat de benaming van *stammen*, aan deze hoofdverschiedenheden of groote groepen gegeven, misschien daarom behoort vermeden te worden, omdat dezelve het begrip van gemeenschappelijke afkomst in zich sluit. *Hoofdverschiedenheid* was veelligt een gepaster woord. Doch met de opheldering der zaken zullen de woorden mede verklaard en zal derzelver aanwending steeds juister en naauwkeuriger worden. Wij laten dus dergelijke veranderingen, tot wier invoering wij ons niet vermeten gerechtigd te zijn, aan de toekomst over.

B I J D R A G E N

TOT DE

NATUURLIJKE GESCHIEDENIS VAN DEN NEGERSTAM.

EERSTE HOOFDSTUK.

AANTEKENINGEN OVER DEN NEGERSTAM IN HET ALGEMEEN, BENEVEN

EENIGE AFMETINGEN VAN HET BEENIG HOOFD BIJ DENZELVEN.

Geen menschenstam schijnt door scherpere grenzen van de overigen te zijn afgescheiden, dan die der negers, en wij bezitten over denzelven de meeste ontleedkundige aantekeningen. De beroemde SOEMMERING, die drie negerlijken naauwkeurig en in alle bijzonderheden met het hem zoo wel bekende maaksel der Europeërs vergeleken heeft, schreef zelfs een afzonderlijk werkje over het ligchamelijk verschil, hetwelk er tusschen den Neger en den Europeaan plaats vindt (1). Het maaksel der Negerhuid was reeds in de vorige eeuw door den grooten ontleedkundigen ALBINUS onderzocht. Verscheidene schedels van Negers zijn door BLUMENBACH afgebeeld (2). Wij mogen dus bij dezen stam zeer veel als genoegzaam bekend vooronderstellen en zullen ons met enkele aantekeningen dienaangaande kunnen vergenoegen.

Het zonderling gekroesde haar en de zwarte huidkleur zijn de eerste in het oog vallende kenmerken van dezen stam. Zij zijn echter op zich zelve ter onderscheiding ongenoegzaam. Men vindt ook buiten Afrika zwarte volksstammen met dergelijk gekroesd hoofdhaar, zoo als de *Papous* op Nieuw-Guinea, en deze zijn echter geen Negers, volgens hetgeen mij uit het onderzoek van onderscheidene schedels gebleken is, waarvan ik later bericht hoop te geven. De zwarte kleur is slechts een bijko-

(1) S. TH. SOEMMERRING, *Ueber die körperliche Verschiedenheit des Negers vom Europäer*. Frankfurt und Mainz 1785. 8°.

(2) *Decades collectionis suae craniorum*, Tab. VI — VIII, Tab. XVII — XIX.

mend kenmerk, en terwijl CAMPER de schilders gispt, die, waar zij Negers moesten voorstellen, slechts zwarte menschen met Europeaansche gelaatsvormen hebben afge- maald, zoo is er ook geen twijfel aan, of een pleisterbeeld kan ons eene getrouwe voorstelling van het Negerhoofd geven, hetwelk wij, zonder dat het kleurverschil ons te hulp komt, herkennen zouden. Er is evenwel geen gering verschil in ge- laatsvorm bij verschillende Negers; en het zoude derhalve belangrijker geweest zijn, zoo de schrijvers over de natuurlijke geschiedenis van den mensch ons naar het leven vervaardigde afbeeldsels van Negers gegeven hadden, dan dat zij steeds het beeld van JACOBUS JOANNES ELIZA CAPITEIN van elkander overnamen, hetgeen daarbij zijne oorspron- kelijke trekken bijkans geheel verloor, en waarin niet veel meer dan de zwarte kleur ter onderscheiding overbleef (1). Ik heb daarom ook sinds eenigen tijd afbeeldsels van Negers, die naar het leven vervaardigd zijn, trachten te verzamelen, om mij door deze voorbeelden naauwkeuriger voorstelling van de algemeen heerschende trek- ken te kunnen vormen.

Een der hoofdkenmerken van den negerstam bestaan, gelijk CAMPER het eerst heeft opgemerkt, in den scherpen gelaatshoek. Hierdoor, gelijk ook door andere bijzon- derheden van zijn ligchaam, heeft de neger iets meer zinnelijks, hetgeen hem tot la- gere diervormen doet naderen, en meerder gelijkvormigheid met de apen geeft, dan de Europeaan aanbiedt. Niet tegenstaande dit zinnelijke, deze meer dierlijke vorm veelligt bij geen menschenras sterker gevonden wordt dan bij sommige negervolken, zoo zijn er evenwel ongetwijfeld volksstammen, wier ligchaamsgestalte en gelaats- trekken veel meer van onze denkbeelden van schoonheid afwijken, dan die der ne- gers. Het is veelligt onnoodig, dat wij dit duidelijker verklaren. Wij houden toch b. v. lange ooren, en met regt, voor wanstaltig, hoezeer deze wanstaltigheid geene

(1) Van dien Neger, welke voor ongeveer honderd jaren te Leiden in de Godgeleerdheid studeerde, bestaat een afbeeldsel van TANJÉ, naar P. VAN DIJK, hetwelk uitmuntend is en ons het gelaat van eenen jeugdigen Neger ze- ker zeer getrouw voorstelt; maar de naar hetzelfde gevolgde, verkleinde afbeelding in BLUMENBACH'S *Abbildungen naturhistorischer Gegenstände* N°. 5, heeft reeds veel eigenaardigs verloren, en eene kopij van deze kopij in LAWRENCE'S *Lectures on the natur. Hist. of Man* bijkans niets kenschetsends behouden.

nadering tot den vorm der meeste apen is; en zijn niet sommige mongoolsche stammen met kleine scheefstaande oogen, breede kaken, eene plompe ineengedrongene gestalte afzigtelijker dan de Negervolken? Er zijn daarenboven in dezen Negervorm trappen en overgangen, zoodat sommige Negers zelfs in zekere mate schoon en welgevormd mogen heeten. Het is bekend, dat ADANSON de Negers en vooral de Negerinnen van *Senegal* als schoon beschrijft, en ik zelf herinner mij, menschen van dien stam gezien te hebben, die door eene rijzige, welgevormde gestalte en bevallige, levendige uitdrukking van gelaat, zeker meer aanspraak op den roem van schoonheid konden maken, ik zal niet zeggen, dan een laplander, maar dan vele bewoners van het beschaafde land van Europa (1).

Het vooruitspringende van het gelaat veroorzaakt dat, wanneer men den schedel van eenen Neger, zonder de onderkaak, op eene vlakke tafel plaatst en regt van boven beschouwt, er steeds een groot gedeelte van de aangezichtsbeenderen gezien wordt, zoo als de oogholten, de neusbeenderen, de snij- en somtijds zelfs de hoek- en voorste maaltanden.

Hetgeen SOEMMERING in zijne ontleedkunde opgeeft, dat de Negerschedel, zonder onderkaak op eene vlakke gelegd, zoo zeer naar achteren helt, dat de tanden-rij de vlakke niet aanraakt, maar omhoog stijgt, heeft hij in zijn geschrift, over het ligchamelijk verschil des Negers, als niet algemeen geldend voorgesteld, en werd door mij ook slechts bij eenige Negerschedels waargenomen; ook is dit kenmerk niet uitsluitend, terwijl ik het tevens bij de schedels van sommige Sinezen heb opgemerkt.

De eigenlijke schedel onderscheidt zich door smalheid, als was dezelve zijdelings te zamen gedrukt. Deze smalheid is niet zoo zeer in het voorhoofdsbeen gelegen,

(1) Het is hier welligt niet overtollig, aan de volgende woorden van LE CAT te herinneren: » *Croit-on que les Nègres s'en estiment moins et soient en effet moins estimables, par ce que le commun des Blancs ont leur figure en horreur? Ils sont bien bons et bien plus judicieux que nous, s'ils ne nous rendent pas la pareille. Croyez-moi, ces peuples ont leur Vénus, comme nous avons la nôtre; et ce n'est point à nous à décider laquelle des deux Divinités Grecque ou Aethiopienne mérite d'obtenir la pomme.* " *Traité de la couleur de la peau humaine*, Amsterdam 1765. 8°. p. 11.

hetwelk veeleer achter de oogen breeder is, dan bij vele andere menschenrassen, maar vooral in de wandbeenderen, wier knobbels minder van elkander verwijderd zijn, dan bij de Europeanen gewoonlijk het geval is. Het achterhoofdsgat ligt meer naar achteren en het grondstuk van het achterhoofdsbeen is in het midden uitpuilend en helt van daar naar de randen; twee zijdelingsche voorhoofdsknobbels, zoo als bij de Europeanen, ziet men bij de Negers of in het geheel niet, of slechts weinig ontwikkeld (1).

De neusbeenderen zijn van verschillende grootte. Bij eenen Negerschedel zagen wij dezelve als verdrongen en tot twee kleine puntjes beperkt, terwijl de neustakken van het opperkaaksbeen er de plaats van innamen; bij de meesten zijn zij echter tamelijk groot, maar zij vormen met elkander geen hoek, zoo als bij de kaukasische volkstammen, en liggen altijd in eene vlakke, zoo wel met elkander als met de opklimmende neustakken der opperkaaksbeenderen, waardoor de platte neuzen der Negers ten deele ontstaan. Eene andere oorzaak namelijk van deze platheid is het vooruitsteken van het deel der opperkaaksbeenderen, 't geen tusschen den onderrand der neusgaten en de rij der tanden gelegen is. Door dit vooruitsteken is ook de rij der tanden verlengd en de kiezen hebben meer ruimte om zich te ontwikkelen; zes kiezen evenwel, zoo als SOEMMERRING bij sommige Negers in plaats van vijf vond, hebben wij nog bij geen Negerschedel gezien. Dit zoude eene overeenkomst zijn met de apen van de nieuwe-wereld, welke, de *Ouistiti's* uitgezonderd, aan weêrszijde in de boven- en onderkaak zes kiezen bezitten. Maar bij de meeste Europeanen staat de achterste of vijfde kies in eene enge ruimte verdrongen en schuins, terwijl dezelve bij den Neger daarentegen genoegzame plaats vindt om zich regtstandig uit het kaakbeen te ontwikkelen.

De onderkaak loopt van voren aan den onderrand niet naar buiten, maar veeleer

(1) Daar er altijd nog zijn, die aan GALL's Organenleer eenige waarde hechten, willen wij deze knobbels op het voorhoofdsbeen met zijne terminologie opgeven. De Negers dan, hebben gewoonlijk eenen zeer ontwikkelden knobbel van vergelijkende scherpzinnigheid (*sagacité comparative*), maar geene knobbels van bijtenden scherts (*esprit caustique*).

regt, waardoor bij den schuinschen stand der snijtanden eene naar achteren wijkende kin ontstaat. Als vrij gewoon, hoezeer niet algemeen noch zeker kenmerk beschouwen wij ook de lage onderkaak en bijzonder den korten afstand van den gewrichtsknobbels van dit been tot aan den hoek.

Van veel gewigt komt het ons voor, naauwkeurige afmetingen van schedels te bezitten, om te zien of hier uit ook eenige algemeene regels zijn af te leiden. Het bevreemdt ons daarom ook, dat men dienaangaande bij de ontleedkundigen zoo weinige aantekeningen vindt (1). Wij weten wel, dat hierin zeer veel individueel verschil bij onderscheidene menschen van een' en denzelfden landaard plaats heeft. Maar zijn er welligt toch niet eenige grenzen, binnen welke dit verschil bij elk volk bepaald is? Welke zijn de gemiddelde maten bij den Europeaan, welke bij den Neger? Welke is de betrekking tusschen de eene afmeting en de andere bij een en hetzelfde volk? Deze vragen kunnen niet dan door de ervaring beantwoord worden; en wij wilden trachten althans bouwstoffen te leveren tot die beantwoording. Leert ons herhaald en naauwkeurig onderzoek en opletten overweging, dat de uitkomsten onzeker zijn, dan zullen wij toch langs dien weg altijd iets gewonnen hebben; maar aan den goeden uitslag te wanhopen, zonder dit onderzoek in het werk te stellen, is zich buiten de mogelijkheid stellen van iets dienaangaande te vinden.

Ik heb tien onderscheidene Negerschedels tot dat einde gemeten: een te gering getal voorzeker, om tot een volstrekt algemeen besluit te kunnen geraken. Ik wilde echter deze metingen nu reeds voorloopig bekend maken, vooral ten einde mijne geleerde landgenooten uit te noodigen om mij hierin de behulpzame hand te bieden en afmetingen van onder hen berustende schedels toe te zenden. Ik zal gaarne hunne bedenkingen ontvangen en mij dezelve ten nutte maken. De gelegenheid, die mij hier te Leiden geopend is, waar ik, in verschillende verzamelingen, zeker omstreeks

(1) De Hoogleeraar SEBASTIAN gaf onlangs eenige schedelmelingen in zijne *Physiologia generalis*. Groningae 1835. p. 49—51, 52—53; eenige afmetingen van J. F. MECKEL vindt men in WIEGMANN'S *Archiv für Naturgeschichte*, 1834. I. S. 114, 115.

tweehonderd schedels van onderscheidene volksstammen kan onderzoeken, maakt het mij ten pligt, om het mijne bij te dragen tot bevordering van de natuurlijke geschiedenis van het menschelijk geslacht. De Negerschedels, die ik tot mijn tegenwoordig opstel onderzocht, behoorden alle tot de verzameling van den Hoogleeraar BRUGMANS, die zich thans in het Museum der ontleedkunde van de Leidsche Hoogeschool bevindt. De Hooggeleerde Heer SANDIFORT heeft met eene bereidwilligheid, waarvoor ik hem opentlijk wensch dank te zeggen, deze verzameling tot mijn onderzoek opengesteld. Andere schedels van verschillende volksstammen, waarvan ik reeds eenige afmetingen bezit, maken een deel uit der belangrijke schatten van het Rijks Museum van natuurlijke Historie, of behooren tot eene bijzondere verzameling van den Hoogleeraar REINWARDT.

Vooreerst trachtte ik de hoogte van den schedel te bepalen (1). Ik meet dezelve van den rand van het achterhoofds gat regtstandig tot de kruin. Deze afmeting is bij den Neger zeer verschillend, van 0,130 tot 0,148. Het middelgetal van die twee uitersten is 0,139; het middelgetal mijner tien onderscheidene metingen is 0,1392, 't geen daarvan niet noemenswaardig verschilt. Het is nagenoeg 5 d. $1\frac{1}{2}$ l. Par. maat. Bij eenen Sinees vond ik deze hoogte 0,149, bij den schedel van eenen Engelschman en eener Vriesche vrouw 0,141.

Ten andere bepaalde ik de lengte van den schedel van den grond der neusbeenderen tot aan het meest uitpuilend deel des achterhoofds. Deze afmeting verschilde minder dan de eerste, van 0,166 namelijk tot 0,183. Het middelste van die twee uitersten is 0,1745, het gemiddelde van alle metingen 0,1766. Wij mogen dit dus op 0,177 stellen (6 d. $6\frac{1}{2}$ l. Parijsse maat).

Bij eenen Deen vond ik deze afmeting 0,178, bij eenen Engelschman 0,182, bij eene Vriesche vrouw 0,186.

De derde afmeting is die van den afstand tusschen de twee meest uitpuilende deelen van de wandbeenderen. Het verschil is hier van 0,126 tot 0,133; het midden der

(1) Mijne maten zijn opgegeven in deelen van den meter.

twee uiterste afmetingen geeft dus 0,1305; het middelgetal van al de metingen is daarvan niet wezentlijk verschillend, en wij mogen 0,130 voorloopig als zoodanig aannemen (4 d. 9½ l.) Bij eenen Rus vind ik voor deze afmeting 0,135, bij eenen Engelschman 0,141, bij eenen Sinees 1,139.

In de vierde plaats bepaalde ik de breedte van het voorhoofdsbeen achter de jukuitwassen, achter de uitspringende lijn, die van het jukuitwas ter zijde opklimt en zich met het indrukkel der slaapspier vereenigt. Ik vond in deze breedte een verschil van 0,091 tot 0,102; het midden daar tusschen is 0,0965, terwijl het middelgetal van al de metingen 0,095 is. Bij eenen Sinees en bij eenen Rus vond ik die afmeting 0,092; nergens tot nog toe kleiner, dan bij eenen Groenlander, waarvan ik den schedel aan den door zijne ontleedkundige en physiologische geschriften zoo voordeelig bekenden Heer VAN DEEN te danken heb. Hier was deze afmeting 0,085 (3 d. 2 l.) De grootste breedte daarentegen, die ik tot nog toe gemeten heb: 0,103, of 3 d. 9½ lijn Parijsche maat, vond ik in den schedel van eenen *Mesties* of *Tercero* (d. i. wiens vader een Europeaan en wiens moeder eene Mulattin, de dochter eener Negerin en van eenen blanke geweest was). In dezen bijzonder grooten schedel is het karakter van den Negerstam bijkans geheel verdwenen. De gemiddelde afmeting van deze breedte bij den Negerstam is iets meer dan 3½ Parijssche duim.

Ik bepaalde vervolgens de lengte van de bovenste kromming of van den vertikalen boog der hersenholte, door eenen draad te spannen van den wortel der neusbeenderen midden over het voorhoofdsbeen langs den pijlnaad en over het achterhoofd tot aan den achterrand van het groote achterhoofdsgat. De uitersten waren 0,316 en 0,371, waarvan het midden is 0,3435; het middelgetal uit alle metingen is 0,351, hetgeen nagenoeg 12 duim 11½ lijn Parijssche maat uitmaakt. De horizontale omtrek des schedels werd eveneens door een' draad bepaald, welke boven de oogkasranden langs den bovenrand der slaapbeenderen heenging. Deze afmeting leverde een verschil op van 0,485 tot 0,542, welke laatste buitengewoon groot scheen te zijn, daar dezelve in de meeste schedels niet boven 0,500 klom. Het middelgetal der twee uitersten is 0,501 en het midden uit alle waarnemingen geeft 0,502, hetgeen nagenoeg

18 duim $6\frac{1}{2}$ lijn Parijssche maat is. Bij eenen hier te lande levenden *Papou*, waar de dikte der huid en van het haar deze afmeting vergrootte, gaf dergelijk eene meting van den omrek des hoofds 0,530, waaruit men den kleinen omvang van den schedel ook bij dien menschenstam kan afleiden; althans bij eenen Nederlander van gemiddelden leeftijd vond ik deze afmeting 0,610, waarbij eveneens de dikte der huid en van het haar in aanmerking komt.

Bij den schedel van eenen Deen vind ik 0,510, bij dien van eenen Sinees 0,520, bij dien van eenen Engelschman 0,540.

Het achterhoofdsgat kwam mede in aanmerking. Dat het grooter zoude zijn, dan bij andere volksstammen, gelijk SOEMMERRING meent (1), durf ik niet bepalen; maar men moet deszelfs omvang in allen gevalle in betrekking tot den schedel beschouwen. Daar nu deze, gelijk onze afmetingen aantoonen, minder omvang heeft dan bij de meeste Europeanen, zoo kan bij Negers het achterhoofdsgat betrekkelijk grooter zijn, al ware het ook niet wijder, dan het bij de laatsten gewoonlijk wordt waargenomen. Dit zullen eerst meerdere afmetingen en vergelijkingen kunnen beslissen. Hoe het zij, wij namen de maat van deszelfs grootste lengte en grootste breedte. De eerste afmeting gaf ons een verschil van 0,031 tot 0,041; het midden dier twee uitersten is 0,036, het middelgetal van alle waarnemingen 0,033. De tweede afmeting verschilt van 0,027 tot 0,031; het midden tusschen deze twee uitersten is 0,029, terwijl het middelgetal aller waarnemingen 0,28 is, eene maat, die wij ook werkelijk bij vijf schedels hebben aangetroffen (2). Bij den schedel eener vriessche vrouw vond ik deze afmetingen 0,033 en 0,029, bij dien eens Engelschmans 0,034 en 0,029, bij eenen Groenlander 0,038 en 0,028, bij eenen Sinees 0,035 en 0,030, en bij eenen tweeden Sinees 0,032 en 0,025. De afmetingen bij den Neger geven dus in Parijssche maat als middelgetal 1 d. $3\frac{1}{2}$ l., en 1 d. $\frac{1}{2}$ l.

(1) *Vom Baue des menschlichen Körpers*, 1800. I. S. 104.

(2) Bij den schedel van eenen volwassen Orang-Oetan, vind ik deze afmetingen van het achterhoofdsgat 0,033 en 0,026, en dus is hetzelfde nagenoeg even groot als bij den mensch, terwijl de lengte van den schedel slechts 0,112 en de hoogte 0,101 was.

De grootste afstand der jukbogen kwam vervolgens in aanmerking. Het verschil van deze afmeting liep van 0,118 tot 0,133. Het midden dezer twee uitersten, dat niet noemenswaardig verschilt van het middelgetal uit al de metingen afgeleid, is 0,128, hetgeen 4 d. 8 l. Parijssche maat bedraagt. Bij den Negerstam is dus deze grootste afstand van de jukbogen slechts zeer weinig kleiner, dan die der wandbeensknobbels, terwijl dezelve bij de Europeanen, zoo ver ik althans uit eenige weinige metingen mag afleiden, daarvan meer verschilt. Alleen bij den schedel van eenen Deen vond ik tot nog toe den afstand der jukbogen grooter, dan de grootste breedte van den schedel, iets hetgeen mij bij twee Neger Schedels was voorgekomen, maar overigens slechts zelden wordt waargenomen.

In de onderkaak heb ik drie afmetingen aangenomen. Vooreerst hare hoogte van voren, van den onderrand af tot aan den rand der tandenrij (tusschen den grond van de kroonen der snijtanden). Ik vond hier een verschil van 0,028 tot 0,036. Het middelgetal van deze uitersten is 0,032 en dat, hetwelk uit al de metingen is afgeleid, 0,031 of 1 d. 2 l. Parijssche maat. In dit opzigt schijnt er geen aanmerkelijk verschil tusschen onderscheidene menschenrassen te bestaan. Bij den schedel van eenen Rus en Engelschman vond ik eveneens 0,031; bij Sinezen en den schedel van eenen Japanner vond ik deze afmeting van twee tot zeven millimeters grooter, bij den schedel van eenen Eskimo 0,041. De tweede afmeting in de onderkaak bepaalt den afstand van den gewrichtsknobbel tot aan het achtereinde van den onderrand dezes beens of tot aan den hoek. Ik vond in deze afmeting een verschil van 0,053 tot 0,072. Het midden dezer twee uitersten is 0,0625, en het middelgetal aller waarnemingen 0,061, hetgeen 2 d. 3 l. Parijssche maat bedraagt. Bij den schedel eener Vriessche vrouw vind ik deze maat 0,067, bij dien van eenen Engelschman 0,064. De derde afmeting bepaalt de lengte van de onderkaak van den hoek of het achterste punt van den onderrand tot aan het voorste punt, niet door eenen draad langs de kaak gemeten, maar door den passer, als waren beide punten door eene denkbeeldige regte lijn verbonden. Ik vond hier een verschil van 0,076 tot 0,093; het midden tusschen deze uitersten is 0,0845, het middelgetal van al de metingen 0,086, hetgeen 3 d. 2 l. Parijssche maat uitmaakt. Bij twee Sinezen- en eenen Ja-

panner-schedel is deze afmeting van 3-9 millimeters korter, dan dit gemiddelde getal bij de Negers bedraagt.

Hier achter volgt nu eene tabel der metingen, die tot grondslag van onze opmerkingen gestrekt hebben. Onder deze Negerschedels vindt men ook dien van eenen jeugdigen man uit *Darfour*. Alle kenmerken van het Negerras zijn daarin duidelijk uitgedrukt, en reisberigten doen ons ook de bewoners van *Darfour* als ware Negers kennen (1). Overigens zullen wij over de verbreiding der Negers in Afrika later afzonderlijk handelen.

	Nº. 553.	Nº. 559.	Nº. 562.	Nº. 566.	Nº. 567.	Nº. 568.	Nº. 569.	Nº. 570.	Nº. 571.	Nº. 572.
Hoogte van den schedel.	0, 136	0, 146	0, 148	0, 135	0, 140	0, 141	0, 140	0, 130	0, 138	0, 138
Lengte.	0, 175	0, 177	0, 178	0, 166	0, 173	0, 183	0, 174	0, 177	0, 182	0, 181
Breedte tusschen de wandsbeenkobbels. . . .	0, 127	0, 134	0, 129	0, 131	0, 126	0, 128	0, 130	0, 129	0, 135	0, 133
Breedte van het voorhoofdsbeen achter de jukuitwassen. . . .	0, 095	0, 095	0, 092	0, 091	0, 093	0, 100	0, 093	0, 091	0, 099	0, 102
Lengte van de kromming boven op den schedel. .	0, 355	0, 360	0, 364	0, 332	0, 316	0, 365	0, 350	0, 345	0, 371	0, 355
Omvang van den schedel.	0, 500	0, 497	0, 503	0, 487	0, 489	0, 500	0, 493	0, 485	0, 542	0, 518
Lengte van het achterhoofds gat. .	0, 036	0, 037	0, 041	0, 037	0, 035	0, 031	0, 031	0, 032	0, 036	0, 035
Breedte van het achterhoofds gat. .	0, 028	0, 028	0, 029	0, 031	0, 028	0, 027	0, 027	0, 028	0, 027	0, 028
Grootste afstand der jukbogen. .	0, 127	0, 136	0, 123	0, 125	0, 118	0, 127	0, 127	0, 127	0, 138	0, 135
Hoogte der onderkaak van voren. .	0, 036	0, 034	0, 028	0, 031	0, 028	0, 034	0, 029	0, 029	0, 032	Bij dezen schedel was geene onderkaak.
Afstand van het hoofd der onderkaak tot aan den hoek.	0, 060	0, 072	0, 062	0, 057	0, 053	0, 067	0, 059	0, 056	0, 063	
Lengte der onderkaak van den hoek tot aan den voorrand. . . .	0, 082	0, 091	0, 082	0, 076	0, 085	0, 038	0, 087	0, 091	0, 093	

AANTEKENING. De boven de kolommen geplaatste nummers zijn die, waarmede de schedels in het derde deel van het *Museum Anatomicum*, door de zorg van den Hoogleeraar SANDIFORT uitgegeven, zijn aangeduid. Nº. 553 is de schedel van een' inbeorling van *Darfour*. De overige schedels zijn grootendeels van Negers en Negerinnen uit de Kolonie *Suriname*.

(1) » *Nos voyageurs du Dar-four me parurent des Nègres dans toute la force du terme. Ils avaient la peau d'un noir luisant et des traits gros et difformes.* » *Voyage en Abyssinie* par M. SALT, Paris 1816. 8°. II. p. 216. — Deze schedel was door eenen Officier van gezondheid aan BRUGMANS, als dien eens Egyptenaars toegezonden, waarmede dezelve geene gelijkheid heeft.

TWEEDE HOOFDSTUK.

OVER DE AFMETINGEN VAN HET BEENIG HOOFD BIJ EUROPEANEN.

Om onze vroeger opgegevene afmetingen van den schedel bij Negers meer vergelijkbaar te maken, was het noodig, dat wij ook eenige Europesche schedels onderzochten en vergeleken. Tot deze vergelijking bezigden wij twintig schedels van zeer verschillenden landaard; er waren onder hen vijf van Russen, vijf van Duitschers en vijf van Spanjaarden; verder was er een van een' Italiaan, een van een' Schot, een van een' Engelschman, een van eenen Ierlander en laatstelijk een van eenen Pool. De gemiddelde uitkomst vindt men in de hier achter volgende tafel, waarbij ik tot vergelijking de gemiddelde maten, die wij bij Negers en Sinezen gevonden hebben, gevoegd heb.

Als gevolgtrekkingen van ons onderzoek meenen wij te mogen beschouwen :

1. Dat in deze afmetingen tusschen Europeanen en Sinezen geen aanmerkelijk verschil is. Alleenlijk schijnen de jukbogen bij de laatsten iets wijder van een te staan en de onderkaak iets hooger te zijn. Deze verschillen bedragen echter slechts een of twee millimeters en de omvang des schedels verschilt slechts vier millimeters.

2. Dat wij werkelijk deze getallen voor mannelijke schedels als gemiddelde getallen beschouwen kunnen, wordt bevestigd door de treffende overeenkomst dezer uitkomsten bij Europeanen en Sinezen. Wij weten nu nagenoeg, wat men als normaal beschouwen moet en de woorden *klein* en *groot*, die anders geheel onbepaald zijn, verkrijgen eene meer bepaalde beteekenis. Ik mag b. v. den Europeschen schedel lang noemen, wanneer deszelfs lengte meer bedraagt dan 185 millimeters; kort, als dezelve minder dan 170 millimeters lang is, enz.

3. De negerschedel verschilt van den europeschen en Sineschen schedel door eenen kleineren omvang en geringere breedte. De gemiddelde breedte bij den neger 0,130 (1) is bijkans het *minimum* dezer maat bij Europeanen, en de gemiddelde maat voor de kromming van den schedel, van den wortel der neusbeenderen tot den achterrands des achterhoofdsgats, is bij Europeanen 0,374 en dus grooter dan het *maximum*, 't geen wij onder 10 negerschedels vroeger gevonden hebben.

4. De ervaring bevestigt niet, dat het achterhoofdsgat bij negers gemiddeld grooter dan bij Europeanen zoude zijn, gelijk de beroemde SOEMMERRING had opgegeven. Het *maximum* der lengte van dit gat, 't geen ik bij Negers waargenomen heb, namelijk 41 millimeters, vond ik ook bij een' Europeaanschen schedel en de gemiddelde lengte schijnt niet te verschillen, daar zij, volgens onze waarnemingen, op 35 of 36 millimeters moet gesteld worden. Integendeel schijnt het achterhoofdsgat bij negers kleiner te zijn, dewijl het, bij dezelfde lengte, gemeenlijk smaller en zelden meer dan 28 millimeters breed is.

Belangrijk zoude het zijn, uit verschillende metingen nu ook de middel-termen voor den vrouwelijken schedel te kennen; welk onderscheid er in dit opzigt tusschen de twee geslachten plaats heeft, moeten wij nog door naauwkeurige vergelijking nagaan, waartoe wij voor alsnog geene eigene waarnemingen kunnen bijbrengen. Uit de onderzoekingen van PARCHAPPE (2), die ons eerst na dat wij bovengemelde metingen bewerkstelligd hadden, in handen kwamen, blijkt, dat al de afmetingen van den schedel bij de vrouw gemiddeld geringer zijn dan bij den man. Hij bepaalt b. v. de lengte van den schedel bij den man op 184, bij de vrouw op 172 millimeters. De betrekking tusschen de verschillende afmetingen zoude bij beide seksen dezelfde zijn.

(1) Latere nasporingen hebben ons geleerd, dat deze gemiddelde maat bij den neger veeleer te groot dan te klein gesteld is, en mogelijk op een of twee millimeters minder gebragt moet worden.

(2) *Recherches sur l'encéphale. Premier Mémoire. Du volume de la tête et de l'encéphale chez l'homme*, Paris 1836, 8°. p. 18.

Gemiddelde Schedelmaten.

	<i>Europeanen.</i>	<i>Negers.</i>	<i>Sinezen.</i>
Hoogte van den schedel.	0, 144	0, 139	0, 145
Lengte van den schedel.	0, 179	0, 177	0, 178
Grootste breedte van den schedel. . .	0, 139	0, 130	0, 138
Breedte van het voorhoofdsbeen achter de jukuitwassen.	0, 095	0, 095	0, 093
Lengte van de kromming boven op den schedel.	0, 373	0, 351	0, 374
Omvang van den schedel.	0, 521	0, 502	0, 517
Lengte van het achterhoofdsgat. . .	0, 036	0, 035	0, 035
Breedte van het achterhoofdsgat. . .	0, 030	0, 028	0, 029
Grootste afstand der jukbogen. . . .	0, 131	0, 128	0, 133
Hoogte der onderkaak van voren. . .	0, 032	0, 031	0, 033
Afstand van den gewrichtsknobbel der onderkaak tot aan haren hoek. . .	0, 066	0, 061	0, 068
Lengte der onderkaak van den hoek tot aan den voorrand.	0, 082	0, 086	0, 083

DERDE HOOFDSTUK.

ONDERZOEKINGEN OVER DE RUIMTE DER SCHEDELHOLTE BIJ NEGERS
MET DIE BIJ EUROPEANEN VERGELEKEN.

De beroemde ontleedkundige F. TIEDEMANN heeft talrijke onderzoeken in het werk gesteld omtrent de betrekkelijke ruimte der schedelholte bij onderscheidene volken. Hij trekt uit dezelve het gevolg dat het eene dwaling is te beweren, dat de Ne-

gers eenen minder ruimen schedel en kleinere hersenen zouden hebben dan de Europeanen (1).

Ondertusschen is deze meening van den Hoogl. TIEDEMANN in strijd met de onze. Wanneer dat, 't welk onze metingen ons geleerd hebben, juist is, dan *moet* de inhoud der schedels bij Negers, gemiddeld genomen, kleiner zijn dan bij Europeanen. Wij moeten dus deze zaak nader onderzoeken.

De Hoogleraar TIEDEMANN bediende zich van de volgende wijze om de capaciteit der schedels te bepalen. Na vooraf den schedel gewogen te hebben, vulde hij denzelven door het achterhoofdsgat met drooge gierst, en woog den aldus gevulden schedel voor de tweede maal; van dit laatste gewigt trekt hij het eerste af. Men kan niet ontkennen, dat deze eenvoudige handelwijze ons den betrekkelijken omvang van den schedel op eene vrij voldoende wijze leert kennen, al is dezelve dan ook niet voor zeer naauwkeurig te houden. Maar om vergelijkbaar te zijn, zoude echter deze wegingen met dezelfde gierst moeten geschieden. TIEDEMANN, ondertusschen, heeft deze wegingen grootendeels door anderen, en in verschillende kabinetten laten verrigten. Daarbij kan ook eene nieuwe oorzaak der onnaauwkeurigheid komen, die van de waarnemers afhangt. Als men de tafels inziет, vindt men een vrij groot aantal van schedels, waarvan de ruimte der holte in gewigt van gierst bij geheele oncen bepaald is, zonder bijvoeging van drachmen of greinen; elk evenwel, die zich met het wegen of meten van natuurlijke lichamen heeft bezig gehouden, weet bij ondervinding hoe zeldzaam het is, dat de uitkomst zulke ronde getallen geeft. Het is daarom mogelijk, dat sommige dier gewigten niet met de grootste naauwkeurigheid bepaald zijn, en slechts ten naastenbij de uitkomst, die men verkregen heeft, aanwijzen.

Daar evenwel de door den Hoogl. TIEDEMANN zelve of op zijn verzoek door anderen gewogene schedels zeer talrijk zijn (248), kan men aannemen, dat de misslagen of on-

(1) *On the Brain of the Negro compared with that of the European and the Orang-Outang. Philos. Transact.* 1836. Part. II. Later verscheen daarvan eene vermeerderde duitsche uitgave onder den titel: *Das Hirn des Negers mit dem des Europäers und Orang-Outangs verglichen.* Mit 6 Tafeln. Heidelberg 1837, 4°.

naauwkeurigheden, die mogten begaan zijn, zich eenigermate compenseren; wij kunnen dus met eenige waarschijnlijkheid verwachten, dat de gemiddelde uitkomst zich niet ver van de werkelijkheid verwijderen zal.

TIEDEMANN geeft het gewigt der gierst, die de schedelholte bevatten kon, bij 186 mannen van het Kaukasische Ras op. Wij willen thans niet stilstaan bij de opname van een' *Hindoeschedel* onder dit getal, waarbij dit gewigt slechts 27 oncen, 6 drachmen en 30 grein bedroeg, en die veelligt de schedel van een' *Idioot* kan geweest zijn; noch ook bij den schedel van een *Darfouiraan*, uit het Leidsch *Museum Anatomicum*, waarvan wij vroeger (bl. 30) hebben aangetoond, dat dezelve tot het Negerras behoorde; — wij nemen de uitkomst thans in haar geheel, en hebben ons de moeite getroost, al de getallen van deze 186 waarnemingen bijéén te tellen, en vervolgens door 186 te deelen. Zoo verkregen wij tot gemiddeld getal 39,7 oncen, of 39 oncen, 5 drachmen en 36 grein.

Onder de door TIEDEMAN opgenoemde 186 schedels vindt men er 20, die 40 oncen, 24, die 39 oncen en 21, die 38 oncen gierst inhielden. Vijfenzestig en dus meer dan een derde viel alzoo binnen deze limiet van gemiddelden omvang, en bij geen getal van gewigt staat een grooter aantal schedels vermeld dan bij 39 oncen, namelijk 24 (1). Men mag dit derhelve als den middelterm beschouwen.

Van den aethiopischen menschenstam heeft TIEDEMANN 70 schedels eveneens of zelve gewogen of door anderen doen wegen. De getallen dezer waarnemingen bijéén trekkende en door 70 deelende, verkrijgen wij voor gemiddeld getal: 37,8 oncen, of 37 oncen, 6 drachmen en 24 grein. Wij vinden hier dus een verschil van twee oncen nagenoeg, of zoo men naauwkeuriger wil, van 1 once en 7 drachmen. Twaalf schedels bevatten omstreeks 37 oncen en 45 schedels van de 70 (dus veel meer dan de helft) hielden 38 oncen en daar beneden in. Onder de 186 als Kaukasisch aangemerkte schedels waren er daarentegen 116, waar dit gewigt 39 oncen en daarboven bedroeg.

Ik geloof, dat het niet noodig zal zijn om hier iets meer bij te voegen ten einde

(1) *Das Hirn des Negers*, S. 44.

aan te toonen , dat de onderzoekingen van TIEDEMANN tot dezelfde resultaten geleiden als onze metingen , en dat wij derhave veilig mogen stellen.

« dat de inhoud des schedels bij Negers , *gemiddeld* genomen , kleiner is dan bij Europeanen , en dat dus ook de hersenmassa bij hen *gemiddeld* , geringer wezen moet. »

Wanneer ik gevolgelijk over de resultaten van mijn onderzoek men den Heer TIEDEMANN verschil , geloof ik , dat ik mij allermintst bij hem zal hebben te verschoonen , daar zijne waarheidsliefde hem voorzeker die van anderen zal doen erkennen. Ik heb mij , om tot mijn besluit te geraken , bediend van zijne eigene waarnemingen. Het is overigens ongaarne , dat ik hen tegenspreek , wier verdiensten ik hoogschat ; maar de waarheid staat boven alle menschelijk gezag en elk onderzoeker der natuur , beroemd of onbekend , moet haar dienaar zijn. Het gevoelen van den Heer TIEDEMANN berust alleen op enkele uitzonderingen en op het gemiddeld der uitkomsten heeft hij niet gelet. Wij zijn er toch ver af van te beweren , dat de hersenen bij elk *individu* van den negerstam , altijd kleiner zijn dan bij een' Europeaan. Men behoeft daarom de Negers ook nog niet tot den Orang Oetan te verlagen , al beweert men dat bij hen de hersenmassa gemiddeld kleiner is dan bij Kaukasische volkstammen.

Meent iemand nu dat een verschil van 1 once en 7 drachmen of zelfs van 2 oncen al dien omslag niet waard is en niet veel beteekent , dan zou ik gaarne wenschen te weten , hoe groot het verschil volgens zijne schatting zou moeten wezen , 't geen hier in aanmerking komen mogt? Het verschil bedraagt dan toch ruim $\frac{1}{20}$ van het geheele gewigt. Onze metingen leerden ons slechts een verschil van 20 millimeters in den gemiddelden omvang der schedels kennen , d. i. nagenoeg $\frac{1}{25}$ verschil in dezen omvang. Wij konden dus het verschil van gewigt *a priori* niet grooter verwachten.

Meenen eindelijk sommigen , dat die gemiddelde maat iets denkbeeldigs is , wij stemmen het gedeeltelijk toe. Maar zoo is dan ook de gemiddelde temperatuur , de gemiddelde barometerstand enz. iets denkbeeldigs. En ondertusschen zullen de *phy-*

sich zich dat denkbeeldige niet laten ontwringen; zij hebben er te veel schoons en nuttigs uit geleerd. Ik hoop, dat wij in de natuurkennis van den mensch onze wetenschappelijke vrienden in dit opzicht zullen navolgen. Overigens verwijze ik voor dergelijke methode van onderzoek naar de scherpzinnige geschriften van QUETELET.

VIERDE HOOFDSTUK.

OVER ANDERE SCHEDELAFMETINGEN, DOOR CARUS VOORGESLAGEN.

De beroemde physioloog CARUS heeft onlangs eene nieuwe schedelleer voorgedragen, welke met die van GALL bijkans alleen den naam gemeen heeft (1). In plaats van onderscheidene verhevenheden in den schedel als aanwijzingen van de ontwikkeling der onderliggende hersendeelen en dezen als zoo vele organen van verschillenden aard te beschouwen, rangschikt CARUS de verschijnsels van het psychische leven in drie hoofdrichtingen der ziel, *kennen, gevoelen en willen*, en meent dat de drie werfels, waaruit OKEN in 1807 den schedel aantoonde te zijn zamengesteld, aan deze drie hoofdrichtingen beantwoorden. In den achterhoofdszwervel liggen de kleine hersenen (*cerebellum*), in den middelsten schedelwervel de vierdubbele lichamen (*corpora quadrigemina*), in den voorhoofdszwervel de groote hersenen (*hemisphaeria cerebri*). Het ligt buiten ons tegenwoordig onderwerp de vernuftige meening van den geachten schrijver nader te onderzoeken, en wij onthouden ons van het vermelden van bedenkingen, die zich bij ons opdoen en die zeker ook bij anderen zullen oprijzen,

(1) C. G. CARUS, *Grundzüge einer neuen wissenschaftlich begründeten Cranioseopie*. Mit 2 lithogr. Tafeln. Stuttgart 1841. 8°.

vooral daar het niet wel is in te zien, hoe eene grootere ontwikkeling van het middelhoofd in breedte en hoogte met de onder de groote hersenen verborgen liggende *corpora quadrigemina* in verband staat. Gaarne erkennen wij echter, dat de drie schedelwervels ongetwijfeld betrekking hebben op deze drie gedeelten der hersenen, waaromtrent de vergelijkende ontleedkunde bij visschen en kruipende dieren, zoo wel als de ontleding van het embryo, belangrijke ophelderingen geven, welke de ontleding der menschelijke hersenen in den volwassenen, op zich zelven nooit zoude hebben aangebragt. Hetgeen waarbij wij thans alleen moeten stilstaan, zijn de verschillende metingen, welke door CARUS, ingevolge dezen theorie, bij den schedel zijn aangenomen, en die ook voor ons tegenwoordig onderwerp, het nationaal verschil in den negerschedel, niet zonder belang zijn.

De drie schedelwervels kunnen elk drie afmetingen geven, namelijk *breedte*, *hoogte* en *lengte*. Vooreerst de breedte van het voorhoofdsbeen van weêrszijde tegen de *sutura coronalis*; ten andere de breedte van het middelhoofd, in den grootsten afstand der wandbeensknobbels, ten derde de breedte van het achterhoofd aan de beide onderste einden der *sutura lambdoidea* op den bovenrand van het *pars mastoidea* van het slaapbeen. Even zoo zijn er drie *hoogte-afmetingen*, die CARUS bepaalt door eenen gebogen passer (*compas d'épaisseur*), welken hij met de eene punt op den bovenrand van den beenigen gehoorweg plaatst, terwijl de andere of op het uitstekendste gedeelte des voorhoofdsbeens of op de kruin of op het uitstekendste deel des achterhoofds rust, om alzoo de hoogte van voorhoofds-, middelhoofds- en achterhoofds-wervel te kennen. Eindelijk drie *lengte-afmetingen*, door eenen draad te spannen van den wortel van den neus tot den aanvang der pijlnaad voor den eersten, langs de geheele pijlnaad voor den tweeden, van het midden der lambda-naad tot aan den rand van het achterhoofdsgat voor den derden wervel. Deze drie lengte-afmetingen bij elkander opgeteld, geven de lengte van de kromming boven op den schedel, welke wij in onze afmetingen hebben opgegeven; even eens hebben wij de breedte tusschen de wandbeensknobbels (de breedte van den middelhoofds-wervel) opgegeven. De andere afmetingen vindt men in onze tabellen niet, en wij zagen ons dus daardoor

tot nieuw onderzoek uitgelokt, terwijl tevens de onderlinge betrekking der lengte van voorhoofd, middelhoofd en achterhoofd in onze tabellen niet was opgegeven. Onder deze negen afmetingen zijn er derhalve acht, die wij moesten herhalen.

Hier komen nog twee andere bij. De breedte namelijk van den schedel aan de beide buitenranden van de linker en regter oogholte, welke met onze vierde afmeting, de breedte van het voorhoofdsbeen achter de jukuitwassen, wel in verband staat, maar echter door deze niet wordt overbodig gemaakt, en de breedte van den schedel tusschen het schubvormig deel van het eene slaapbeen tot dat van de andere zijde. CARUS meent dat de eerste afmeting ons over de meerdere of mindere ontwikkeling van het gezigtswerktuig, de tweede ons over die van het gehoorwerktuig zou kunnen doen oordeelen.

Wij herhalen het, eene beoordeeling dezer nieuwe *cranioscopie* ligt buiten ons tegenwoordig onderwerp, maar wij mogen niet nalaten op dezelve acht te geven, omdat zij, hetgeen van de organen-leer van GALL niet geldt, voor zulk een onderzoek vatbaar is, waarbij men niet door een subjectief gevoel of onzekere aanwijzingen moet geleid worden, maar dadelijke meting, dat groote hulpmiddel van naauwkeurige kennis der natuur, kan aanwenden. Ook dan, wanneer men over deze *cranioscopie* niets beslissen wil, kan men echter deze maten als doelmatig uitgedacht aannemen, om over het algemeen een naauwkeurig beeld van elken schedel te geven. CARUS heeft, in zijne bij dit werk gevoegde tabel, ook op het verschil der menschenstammen gelet, doch een veel te gering aantal van waarnemingen bijgebracht, om daaruit algemeene gevolgtrekkingen te kunnen afleiden (1). Voor de breedte van het middelhoofd geeft hij bij eenen negerschedel 4 duim 6 lijn Par. maat op, 't geen iets minder is dan wij als gemiddelde grootte van deze afmeting vroeger opgaven, maar daarmee echter vrij wel overeenstemt. Wij willen nu ook de overige afmetingen bij verschillende schedels onderzoeken.

Hoezeer het getal van Europeesche schedels, welke wij ten dien einde gemeten

(1) Hij heeft slechts een' negerschedel en een' kafferschedel vermeld.

hebben, niet aanzienlijk genoeg is, om het gemiddeld dezer maten met de grootste naauwkeurigheid te durven bepalen, meenen wij echter ons niet ver van die gemiddelde maten te verwijderen. Onze voorbeelden namen wij uit zeer verschillende Europeesche volkeren :

- (1) De hoogte van het voorhoofd is 0,123, nagenoeg 4 d. 7 l.
- (2) De breedte van hetzelfde 0,120, nagenoeg 4 d. 3 l.
- (3) De hoogte van het middelhoofd 0,126, nagenoeg 4 d. 8 l.
- (4) De breedte van hetzelfde 0,139, nagenoeg 3 d. 2 l.
- (5) De hoogte van het achterhoofd 0,111, nagenoeg 4 d. 1 l.
- (6) De breedte van hetzelfde 0,110, nagenoeg 4 d. $\frac{1}{2}$ l.
- (7) De lengte van het voorhoofd 0,123, nagenoeg 4 d. 7 l.
- (8) De lengte van het middelhoofd 0,126, nagenoeg 4 d. 8 l.
- (9) De lengte van het achterhoofd 0,113, nagenoeg 4 d. 3 l.
- (10) De afstand tusschen den buitenrand der
beide oogholten 0,099, nagenoeg 3 d. 8 l.
- (11) De afstand tusschen de twee slaapbeenderen 0,139, nagenoeg 3 d. 2 l.

Voor de negerstammen hebben wij dezelfde tien schedels gebezigd, die wij reeds vroeger gemeten hadden. Zij geven ons de volgende middelgetallen :

- (1) 0,122 of 4 d. $6\frac{1}{2}$ l.
- (2) 0,111 of 4 d. 2 l.
- (3) 0,123 of 4 d. $7\frac{1}{2}$ l.
- (4) 0,130 of 4 d. $9\frac{1}{2}$ l.
- (5) 0,113 of 4 d. $2\frac{1}{2}$ l.
- (6) 0,104 of 3 d. 11 l.
- (7) 0,120 of 4 d. $3\frac{1}{2}$ l.
- (8) 0,121 of 4 d. 3 l.
- (9) 0,114 of 4 d. 3 l.
- (10) 0,099 of 3 d. 8 l.
- (11) 0,122 of 4 d. $6\frac{1}{2}$ l.

Het blijkt dus dat voorhoofd, middelhoofd en achterhoofd bij de negers smaller zijn dan bij Europeanen, vooral echter voor- en middelhoofd, dat de hoogte dezer drie schedelwervels minder verschilt dan de breedte, dat de lengte van voor- en middelhoofd korter is, terwijl die van het achterhoofd niet noemenswaardig verschilt, dat de afstand tusschen de buitenranden der beide oogkassen bij Negers en Europeanen niet schijnt te verschillen, dat eindelijk de afstand der schubvormige deelen van het slaapbeen bij Europeanen veel grooter is dan bij de Negers en aan die der wandbeenderen gelijk komt, terwijl daarentegen bij de laatsten de wandbeensknobbels steeds verder van elkander verwijderd staan dan de slaapbeenderen.

Uit deze afmetingen blijkt tevens dat de pijlnaad gemiddeld bijkans even lang (of juister gesproken) slechts een millimeter langer is dan de afstand van den grond der neusbeenderen tot boven aan de kroonnaad. Zulks geldt evenzeer van Negers als van Europeanen.

Volgens de schedelleer van CARUS zouden dus de Negers, bij minder verstand en minder gevoel dan de Europeanen, eenen even sterk ontwikkelden wil en daarbij eenen minder ontwikkelden gehoorzin bezitten. Bij even sterke ontwikkeling van gezigt moet derhalve bij de Negers de gezigtzin heerschende zijn, gelijk zij in hunnen morelen aanleg sterker wil en krachtige driften vertoonen. Wij laten de verdere ontwikkeling dezer hier slechts in groote trekken ontworpen schets aan latere nasporingen over.

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER DE KAFFERVOLKEN EN BEPAALDELIJK OVER KAFFERSCHEDELS.

De oorspronkelijke bewoners van het zuidelijk gedeelte van Africa behooren tot twee van elkander onderscheidene volksstammen, tot dien der hottentotten namelijk

en der kaffers. Veelligt zie ik mij later in staat gesteld eenige bijdragen tot opheldering der natuurlijke geschiedenis van den eersten dier stammen te geven; thans zoude ik slechts weinig meer dan uit andere schrijvers zamengeraapte berigten kunnen mededeelen (1). Bepalen wij ons daarom voor het tegenwoordige tot de kaffers, van welke ik meerdere schedels heb kunnen vergelijken (2).

De benaming kaffers is eigenlijk een arabisch woord, hetwelk *Ongeloovigen* betekent en waarmede deze volken door de Mohammedanen bestempeld werden, die aan de Portugezen, welke in den aanvang der zestiende eeuw, het eerst de oostkusten van Zuid-Afrika bereisden, tot wegwijzers en onderhandelaars verstrekten. Onder dezen naam worden ook de oorspronkelijke inboorlingen, die in de nabijheid der kaapkolonie leven, oostwaarts van de groote vischrivier, tusschen den 29 en 33° Z. B. aangeduid, welke onder alle kafferstammen het best bekend zijn. Zij noemen zich zelve *Koossa* of *Kaussa* en hebben voor hunnen volksstam de algemeene benaming *Ammakosina*. Door latere reizigers, waaronder ook BURCHELL, is men ook nader bekend geworden met de *Beetzuanen* of *Bichuanen*, die ten noorden wonen. LICHTENSTEIN meent dat de westelijke grens der kaffers ten noorden der kaapkolonie valt, in den meridiaan van Afrika's uiterste zuidspits, kaap *Agulhas*; tot zoo ver strekken zich, zegt hij, kafferstammen in het binnenland onder den 25° Z. B. uit. Is evenwel de stam der *Dammaras* of *Damharas* ten noorden van de *Namaqua's*, gelijk BARROW beweert, een kafferstam, dan strekken zich de kaffers onder den 23 en 24° Z. B. tot aan Afrika's westkust uit.

Alle deze volksstammen hebben menigvuldige punten van gelijkvormigheid in lig-

(1) In het *Museum Anatomicum* van Leiden is een schedel van eenen hottentot aanwezig (*Mus. Anat. L. B.* 1827. folio. n°. 599); deze is, even als een schedel van een' boschjesman, die aan den Hoogleeraar SANDIFORT toebehoort, afgebeeld en beschreven in de door dezen Geleerde uitgegevene *Tabulae Cranior. diversarum nationum*, Fasc. I. L. B. 1838. fol.

(2) Men zie over de kaffers, voornamelijk over de Koossa-kaffers, welke in nabijheid der Kaapkolonie leven, L. ALBERTI, *de Kaffers aan de zuidkust van Afrika*, Amsterdam 1810. 8°. en H. LICHTENSTEIN's *Reisen im südlichen Africa*, Berlin 1811. I. S. 390 — 500. Hiermede heb ik de berigten van vroegere Schrijvers, zoo als SPARRMAN, LE VAILLANT, BARROW, en van lateren, zoo als CAMPBELL en BURCHELL, vergeleken.

chaamsgestalte, taal en gewoonten. De huidkleur is bruin of bleekzwart, maar veelal door roode aardsoorten, waarmede zij zich invrijwen en welke kleur zij door eene tweede invrijwing met vet duurzamer maken, onkenneijk. Een bleek vleeschkleurig kaffermeisje, hetwelk BURCHELL aantrof (1), was blijkbaar eene *albino*, welke toevallige verscheidenheid onder alle menschenstammen voorkomt. Het haar is zwart, kort en wollig. De kaffers zijn welgevormd en de mannen van eene gewoonlijk zeer groote gestalte, meestal van 5 voet en 6 tot 9 duim; de vrouwen hebben daarentegen eene veel kleinere, gewoonlijk beneden de middelmatige blijvende gestalte (2). De oogen zijn levendig, de tanden schoon en zeer wit. De neus is niet plat. De baard is niet sterk, meer nogtans dan bij de hottentotten.

De taal der verschillende kafferstammen heeft bij vele verscheidenheid toch ook groote overeenstemming, zoo als uit eene vergelijking der *Sichuana* taal, die de *Beetzuanen* spreken, en die der *Koossa's* kan worden opgemaakt. Deze taal is welluidend zonder de smakkende geluiden der Hottentotten. De wortelwoorden bestaan uit een of twee lettergrepen. In de *Koossa*-spraak mist men den medeklinker *r*, die echter bij de *Beetzuanen* voorkomt.

Wat de gewoonten en levenswijze der kaffervolken betreft, zij zijn herdervolken en bemoeijen zich slechts weinig met den landbouw. Geene volkomene nomaden, blijven zij gewoonlijk gaarne in dezelfde streken gevestigd (3). Hunne kleeding bestaat uit dierenvellen. Schrift is bij hen onbekend. Zij hebben echter eenige eerste beginselen van beschaving. Zij graven metalen op en weten die te bewerken. De besnijding is bij hen algemeen in gebruik en wordt niet kort na de geboorte, maar eerst bij opgegroeide knapen tegen den aanvang der manbaarheid bewerkstelligd.

(1) W. J. BURCHELL, *Travels in the interior of southern Africa*, London 1822, 1824. 4°. II. p. 171, 172.

(2) ALBERTI t. a. p. bl. 33, LICHTENSTEIN, I. S. 406; BARROW, *an Account of Travels in the interior of southern Africa*, London 1801 — 1804. 4°. I. p. 169.

(3) Van *Litakoe*, de zoogenoemde groote stad der *Beetzuanen*, is het bekend dat zij meermalen verplaatst is. De stad bestaat uit eene verwarde menigte van hutten, zonder eenige kunst of regelmaat, waarvan ons BURCHELL in zijne reize eene voorstelling geeft, II. tegen over bl. 464.

Dat de kaffers met de negers van de kust van Guinee niet volkomen overeenstemmen is door alle reizigers opgemerkt (1). BARROW, die ze daarvan geheel onderscheiden acht, gaat zoo ver, dat hij hun eenen Arabischen oorsprong toeschrijft (2). Hij is in dit opzicht weersproken door SALT (3), die evenwel de kaffers mede van de negers onderscheidt en van aethiopische stammen afleidt, die tot aan de zuider-grenzen van Egypte zich uitstrekken. Deze is of liever was ook de meening van LICHTENSTEIN, welke alle de kafferstammen als een groot volk beschouwde, hetwelk zich van negers en Arabieren even scherp als van de Hottentotten onderscheidt (4). De kaffers zouden van de noordelijke aethiopische volksstammen hunnen oorsprong hebben, die langs de oostkust steeds meer en meer zuidwaarts waren voortgetrokken.

Ook mij is het na alle berigten, die ik heb kunnen bijeen verzamelen, met elkander vergeleken te hebben, hoogst waarschijnlijk voorgekomen, dat de bewoners van Zuid-Afrika uit het noorden steeds zuidwaarts aan zijn voortgetrokken en dat zulks althans van de kaffers geldt, terwijl de hottentotsche volksstammen reeds vroeger daar gezeteld waren en nu grootendeels door kaffers uit hunne bezittingen verdreven en naar het westen en de zuidspits verdrongen werden. Hoe de hottentotten derwaarts kwamen en met welke volksstammen zij samenhangen, waag ik niet te beslissen. Mij is geen volksstam bekend, waarvan zij zijn af te leiden en de geschiedenis der volkeren, kent geene hottentotten dan alleen in Zuid-Afrika. In dien zin meen ik dezen als *autochthonen* te moeten beschouwen, zonder daarmede te willen beweren, dat zij met het overige menschengeslacht niet verbonden zijn.

(1) Afbeeldingen van kaffers zijn mij slechts weinige bekend, die vertrouwen verdienen. Die van LE VAILLANT, *Voyage dans l'intérieur de l'Afrique*, Paris 1790. 8°. II. Pl. V, VI. hebben zulk een grooten schedel en hoog voorhoofd, dat er eene wanstaltigheid als van een waterhoofd door ontstaat. Deze figuren hebben gediend tot de afteekening van KUYPER in het bekende ethnographisch werk van M. STUART, *de Mensch zoo als hij voorkomt op den bekenden Aardbol*, Amst. 1806. Deel V. tegen over bl. 202. Beter schijnt de afteekening bij ALBERTI tegen over bl. 132, welke ook door LICHTENSTEIN is overgenomen I. tegen over bl. 406. Men vindt eenige portretten van *Bachapins* (van den stam der *Beetzuanen*, wier hoofdzetel *Litakoe* is) bij BURCHELL, II. p. 484, 561 enz.

(2) Op onderscheidene plaatsen b. v. I. p. 212.

(3) *Voyage en Abyssinie*, traduit par P. K. HENRY, Paris 1816. Tom. I. p. 46.

(4) I. S. 393.

Wat de kaffers betreft, hoezeer zij in vele opzigten van de negers van Guinee onderscheiden zijn, zoo meen ik echter dat men ze tot den aethiopischen menschenstam moet brengen. Reeds R. KNOX heeft getracht zulks aan te toonen (1), en het is vooral het onderzoek der schedels hetgeen mij van de waarheid dezer meening overtuigd heeft. Ook mag ik hier bijvoegen dat de Heer LICHTENSTEIN zelve, volgens hetgeen hij mij bij de vergadering der duitsche natuuronderzoekers te Brunswijk in September 1841 mondelings mededeelde, thans zijn vroeger gevoelen verworpen heeft.

Afbeeldingen van kafferschedels zijn niet talrijk. De eerste, die mij bekend is, vindt men in het werk van M. J. WEBER, over de vormen van den schedel en het bekken (2). Deze afbeelding is vervaardigd naar een voorwerp uit het anatomisch museum te Berlijn. De tweede afbeelding is die, welke ik in het vierde deel van het *Tijdschrift voor Natuurlijke Geschiedenis en Physiologie* gegeven heb (3). Dezelfde schedel heb ik in het tegenwoordige werk op nieuw doen afteekenen. Eene derde afbeelding gaf de Hoogleeraar G. SANDIFORT in 1838 (4). Ik heb ook dezen schedel, door de reizigers KUHLE en VAN HASSELT naar Nederland overgezonden, zelve kunnen onderzoeken. Daarmede heb ik later nog drie andere schedels vergeleken, die ik zelve bezit en waarmede mijne Kaapsche vrienden en voormalige toehoorders S. P. HEYNS Theol. Dr., J. SMUTS Med. Cand. en T. J. VAN DER RIET Theol. Cand., mijne verzameling hebben verrijkt.

De schoonste van al deze schedels is ongetwijfeld die, welken de Heer J. P. ROUX, thans Med. Dr., mij gedurende zijn verblijf te Leiden ter onderzoeking en beschrijving toebetrouwde en mij later bij zijn vertrek uit Europa tot een aandenken vereerde. Volgens eene bijgevoegde aantekening van den Heer S. BAILEY, Superintendent van het

(1) *Recherches sur l'origine et les différences caractéristiques des races humaines qui habitent la partie australe de l'Afrique*, *Annales des Sciences naturelles*, Tom. IV. Paris 1824. p. 33 — 46.

(2) *Die Lehre von den Ur- und Racenformen der Schädel und Becken des Menschen*, Dusseldorf 1830. 4°. Taf. 17, 18.

(3) 1837. Pl. II. tegen over bl. 270.

(4) *Tabulae Cranium*, Fasc. I. Tab. IV.

Somerset Hospital, gedagteekend den 20 Mei 1837, was deze schedel afkomstig van een' jongen kaffer van omstreeks 25 jaren, die bij eenen inval van zijn volk gesneuveld was, den zoon van een opperhoofd der kaffers *Pato* genoemd; een geneeskundige, die bij het gevecht tegenwoordig was, had dit hoofd van het ligchaam afgenomen. Deze schedel bezit dus alle mogelijke voorwaarden van echtheid, terwijl de rang, dien deze kaffer onder zijne stamgenooten bekleedde, ons doet vermoeden, dat wij hier een voorbeeld van den nationalen schedelvorm voor ons hebben.

Deze door ons afgebeelde schedel onderscheidt zich door eenen zamengedrukten, smallen vorm en door sterk vooruitspringende bovenkaaksbeenderen. Deszelfs hoogte is omstreeks 141 millimeters, deszelfs lengte 179 m. m.; deszelfs grootste breedte valt in de wandbeensknobbels, omtrent 37 m. m. boven de *sutura squamosa* der slaapbeenderen en bedraagt 126 m. m. De breedte van het voorhoofdsbeen achter de jukuitwassen bedraagt 88 m. m. De boog van het schedelgewelf heeft eene lengte van 0,375; hiervan bedraagt het voorhoofdsbeen 0,131, de wandbeenderen 0,129, het achterhoofdsbeen 0,115. De omvang van den schedel bedraagt 0,505. Het achterhoofds gat is zeer langwerpig en heeft eene breedte van 0,030 bij eene lengte van 0,039.

De afstand der jukbogen bedraagt 0,122. De jukbeenderen zijn klein. De neusbeenderen zijn naar boven smal en loopen in eene punt uit, terwijl de opklimmende takken der bovenkaaksbeenderen hier zeer breed zijn en de afstand tusschen de twee oogkassen hoofdzakelijk door dezen worden gevormd. De neusbeenderen liggen niet plat, maar vormen in het midden met elkander eenen scherpen hoek. De bovenkaaksbeenderen zijn onder de oogkassen, beneden het *foramen infraorbitale*, diep uitgehoold en loopen vervolgens, smal maar rond, onder den neus dermate naar voren, dat de gelaatshoek van CAMPER niet veel meer dan 70° bedraagt. De tanden, die, de tweede kies aan de linkerbovenzijde uitgenomen, alle aanwezig waren, zijn wit, sterk, fraai gevormd en regelmatig geplaatst. De onderkaak is lang, sterk, van voren hoog, aan de kin niet naar achter wijkend, maar onder de snijtanden uitgehoold en vervolgens naar den onderrand toe weder uitspringend. Hare hoogte van voren bedraagt 0,038. De afstand van den gewrichtsknobbel tot aan den hoek bedraagt

slechts 0,055 en de achterrind van den opklimmenden tak der onderkaak loopt schuins naar voren, om zich onder eenen scherpen hoek met den onderrand dezes beens te vereenigen. De afstand van den hoek der onderkaak tot aan het midden van den onderrand bedraagt 0,087. Deze schedel vertoont zoo onmiskenbaar den negertypus, dat ik daardoor van de meening, dat de kaffers van het neger-ras moeten worden afgescheiden, welke ik op het getuigenis der reizigers had aangenomen, werd terug gebracht.

Ik werd hiervan meer en meer overtuigd door de vergelijking der overige kafferschedels. Intusschen was deze vergelijking tevens zeer nuttig om mijn oordeel over den normalen vorm van den kafferschedel tot meerdere zekerheid te doen rijpen en mij nopens het min wezenlijke en individuele van enkele bijzonderheden in het maaksel van dezen schedel te onderrigten. Daartoe behooren, gelijk van zelve spreekt de maten, die noodzakelijk aan afwisseling onderhevig zijn. Bijzonder individueel was de groote smalheid van den schedel tusschen de wandbeensknobbels, welke afmeting ik in alle overige schedels grooter vond. Ik reken daartoe ook de smalheid der neusbeenderen aan het bovineinde, welke de Hoogleeraar WEBER wel mede bij den door hem onderzochten schedel waarnam, naar die echter bij geen der overige door mij later onderzochte schedels werd opgemerkt.

Wij hebben ook de door CARUS voorgestelde maten, waarvan wij in het vorige Hoofdstuk spraken, op deze schedels genomen. Het is ons daaruit gebleken dat al de schedelwervels gemiddeld langer zijn dan bij de negerschedels van de kust van Guinee, bovenal echter de voorhoofdswervel. De afstand tusschen den buitenrand der beide oogholten bedraagt bij den kafferschedel, dien wij afbeelden, slechts 0,092, doch deze smalheid is individueel en in dit opzigt vertoonen ons de andere kafferschedels over 't geheel in tegendeel eene grootere maat dan de gemiddelde van 0,099, die wij boven voor Europeanen en Negeren opgaven. De afstand der slaapbeenderen bedraagt van 2 tot 4 millimeters meer dan de gemiddelde maat bij negers, maar blijft echter ver beneden het gemiddelde bij Europeesche schedels terug.

Men mag dan den kafferschedel als langwerpig, groot en tamelijk hoog beschouwen.

De neusbeenderen toonen aan dat de neus niet plat kan zijn, zoo als bij de overige negers gemeenlijk het geval is. Het aangezicht springt sterk vooruit. Het voorhoofdsbeen is glad en rond. Het achterhoofdsbeen is in deszelfs bovenste zijdelingsche gedeelte gewelfd en uitpuilend, in het bovenste middengedeelte plat of zelfs uitgehoold, gelijk ook het achterste gedeelte der wandbeenderen ter zijde van de pijlnaad dikwerf en somtijds zeer aanmerkelijk uitgehoold is. Het achterhoofdsgat is bijzonder groot, gemiddeld 0,037 lang en 0,031 breed. De onderkaak is van voren hoog en de kin wijkt niet naar achteren.

Vooral door meerderen omvang en meerdere hoogte onderscheidt zich de kafferschedel van den gewonen vorm bij de negers, waarmede hij echter in de hoofdtrekken overeenkomt. Ook het vooruitspringen van de kin is kenschetsend. De scherpe gelaatshoek, de smalle, langwerpige vorm, de geringe afstand der wandbeensknobbels en vooral der schubvormige deelen van de slaapbeenderen, en eindelijk het groote achterhoofdsgat verwijderen den kafferschedel van dien der Kaukasische menschenrassen.

Onder de door mij onderzochte schedels, was ook een van een *Zoolah*, hetwelk de naam is van een oorlogzuchtig kaffervolk, dat in de laatste jaren de vroegere bewoners van de *Dalagoa* Baai tot aan *Port Natal* verdrongen heeft (van den 25 tot 30° Z. B.), en oorspronkelijk, volgens Kapitein OWEN (1), tot het volk behoort, hetgeen vroeger *Boetoea* genoemd werd (in het binnenland van Zuid-Africa ten noorden der *Beetzuanen*, omstreeks tusschen den 18 en 20° Z. B.). Deze schedel heeft kleine, bijkans platte neusbeenderen, sterk ontwikkelde *glabellae*, sterke indrukels der slaapspiers, tamelijk grooten afstand der wandbeensknobbels (waardoor de schedel bij een smal voorhoofd zeer eirond is) en een bijzonder lang achterhoofdsbeen. Het indruksel voor de tweebuikige onderkaakspier (*musculus biventer*) aan de binnenzijde van het tepelvormig uitsteeksel des slaapbeens, is zeer diep, hetgeen trouwens bij alle kafferschedels door mij is opgemerkt.

(1) Zie PRICHARD'S *Naturgeschichte des Menschengeschlechts*. II. S. 306.

ZESDE HOOFDSTUK.

OVER DE GEOGRAPHISCHE VERBREIDING VAN DEN AETHIOPISCHEN MENSCHENSTAM.

Afrika is het vaderland der zwartkleurige negers. Niet dit geheele werelddeel nogtans wordt door volken bewoond, die tot deze afdeeling des menschelijken geslachts behooren. Wij willen pogen uit de berigten der reizigers de namen der volksstammen bij een te zamelen, die tot het negerras behooren, en de grenzen trachten aan te wijzen, binnen welke de verspreiding van dit menschenras bepaald is.

Afrika's zuidspits wordt door Hottentotten bewoond. Noordwaarts van de Kaapkolonie leven deze volksstammen aan de westkust onder den naam van *Namaqua's*, *Korana's* of *Kora's*, die mede tot de Hottentotten behooren en hun in grootte en ligchaamsvorm zeer gelijken, maar minder vooruitstekende kaken en een ronder aanzigt hebben (1). Zij moeten met de Boschjesmans of *Saabs*, die in dezelfde streken omzwerven, niet verward worden. Deze laatste behooren evenwel, zoo het schijnt, mede tot dezelfde groote volksfamilie als de onderscheidene Hottentottenstammen. Zij hebben, volgens het eenstemmig getuigenis van BARROW en LICHTENSTEIN, de kenmerkende trekken der Hottentotten, hoezeer volgens den laatsten, hunne oogen levendiger en wilder zijn en hunne trekken, zoo wel als hunne gebaren, eene groo-tere hartstogtelijkheid verraden. Deze *Saabs* staan op den laagsten trap van beschaving en zijn bijkans in dierlijke wildheid verzonken; zonder vaste woningen, zwer-

(1) Zie eene afteekening in BURCHELL's *Travels*, I. Pl. 10 tegen over p. 490.

ven zij om, en voeden zich van geroofd vee, bij gebrek daaraan, van eenige wortels, die zij uit den dorren grond halen, en van witte mieren en sprinkhanen (1).

Ten oosten van de Hottentotten, en langs de oostkust verder noordwaarts, wonen Kafferstammen (2). De verwantschap dezer volkeren heeft LICHTENSTEIN het eerst opgemerkt, en hen alle tot eene zelfde groote afdeeling van het menschelijk geslacht gebragt. Hunne kleur is bruin, donkerder bij die, welke nader bij den evenaar wonen; hun haar is zwart, kort en wollig. Zij zijn groot en welgemaakt. Met de Europeanen, zegt LICHTENSTEIN, hebben zij het hooge voorhoofd en den vooruitspringenden neus, met de negers de dikke lippen en met de Hottentotten de vooruitstekende jukbeenen gemeen.

Wij beschouwen de Kaffers als eene afdeeling van den aethiopischen menschenstam, maar echter van de gewone negers onderscheiden, even als er onder den kaukasischen menschenstam onderscheidene afdeelingen zijn, die der *Semitische*, der *Indo-germaansche*, der *Scythische* volken.

Hoe ver noordwaarts zich de uitbreiding der Kafferstammen uitstrekt, is moeilijk met juiste grenzen te bepalen; zekerlijk tot de *Zambeze*, d. i. tot 18° of landwaarts in tot 16° Z. B.; want het herdervolk, door Dos Santos *Boetoca* genoemd, op de vlakte van hoog-Afrika, komt met den Kafferstam der *Beetzuanen* overeen. Daar de *koossa*, een Kaffervolk, waarvan LICHTENSTEIN ons zoo vele berigten gegeven heeft, reeds aan de oostzijde der kaapkolonie op 33° Z. B. leven, wonen gevolgelijk de kaffervolken over eene uitgestrektheid van ruim 17 graden van het noorden naar het zuiden. Volgens Barrow zijn ook de *Damara's* aan de westkust, welke ten noorden der *Namaqua's* leven, een Kaffervolk en geene Hottentotten.

(1) Zie BARROW, *Travels into the interior of southern Africa*. I. p. 283—292; H. LICHTENSTEIN's *Reisen im südlichen Africa*. 8°. I. S. 71. enz. BARROW meent, dat de Hottentotten in kleur en trekken, de bijzondere platheid van den neus en het wolhaar uitgezonderd, het naast bij de Sinezen zouden komen. *Travels*. I. p. 282. Dat er zich in de vrouw van den stam der Boschjesmans, welke te *Parijs* voor eenige jaren, onder den naam van *Venus Hottentotte* te zien was, mede iets Mongoolsch vertoonde, heeft CUVIER opgeteekend. Het verschil blijft nogtans grooter dan de overeenkomst en de hottentotten zijn wel zekerlijk geene Mongolen.

(2) LICHTENSTEIN's *Reisen*. I. S. 393.

Of zich Kafferstammen verder noordwaarts tot *Quiloa* (tot 8° Z. B.) uitstrekken, en dus langs de geheele oostkust tegen over *Madagaskar*, durven wij niet bepalen. De hier wonende volken heeten *Makoea* en deze strekken zich uit van de *Zambeze* tot de *Melinde* (van 18° tot 3° Z. B.); hunne verstrooide stammen breiden zich echter ook zuidwaarts, tot in de nabijheid van het hooge terras der *Beetzuanen* uit. *Barrow* vermoedde, dat de *Makoea's* Kaffers waren, maar zij behooren, volgens *SALT*, tot de negervolken. Zij onderscheiden zich door eene buitengewoon dikke bovenlip en afzigtelijke gelaatstrekken, en hebben de gewoonte, om zich door diepe inkervingen in het aangezicht, door hunne puntig geslepen tanden, waarbij het gebit zich als eene grove zaag vertoont, en door het dragen van versierselen in den doorboorden neus, nog verder te mismaken (1). Ook vindt men aan de Portugesche kust van Oost-Afrika *Monjoes*, welke derwaarts door slavenkoopers gebragt worden, waartoe de Karavanen twee of drie maanden noodig hebben. Zij worden als de afzigtelijke negers met zeer donker zwart vel, zeer kort gekroesd hoofdhaar, en sterk omgekrulde lippen beschreven.

Noordwaarts van *Mozambique* tot aan kaap *Gardafui* zijn slechts de kusten bekend. Waarschijnlijk wordt hier de kuststreek smal en komt het gebergte nader aan de zee. Van *Mombasa* tot *Mugdasho* (*Magadoxo*) d. i., van de 4° Z. B. tot 3° N. B. wonen de *Sowauli's*, die het naast met de zoo even vermelde, meer zuidwaarts wonende *Makoea's*, zoo wel in ligchamelijke bijzonderheden, als in taal overeenkomen (2). Hier wonen ook, en verder noordwaarts tot 10° N. B. langs de kust, Mahomedanen, Ara-

(1) Zie *SALT*, *Voyage en Abyssinie*, I. p. 46—51. Van deze *Makoea*-negers hebben wij eenen schedel achter dit werk afgebeeld. (Ik moet opmerken dat ik, volgens de nederduitsche uitspraak, *Makoea* schrijvende, hetzelfde volk bedoel, dat duitsche schrijvers *Makua* noemen. Zoo schrijven wij *Orang octan*, de franschen *Orang outan*, de duitschers *Orang utan* enz. Door niet te letten op de uitspraak ontstaan dikwerf veel verwarringen in de namen, daar de duitschers b. v. bijkans altijd ons *oe* met hun *ö* verwisselen.)

(2) *SALT* l. c. p. 345. » *Ils sont comme eux (les Makouas) de la véritable race des nègres, c'est à dire noirs, robustes et laids.* » *SALT* geeft eene korte woordenlijst van de taal dezer *Sowauli's*. Ook volgens deze woordenlijst, zijn zij, naar het oordeel van den geleerden *VATER*, ware negers. Zie *Mithridates oder allg. Sprachkunde*. IV. Berlin 1817. S. 447.

bische volksstammen. Meer westwaarts het land in, wonen hier *Mohenemoegi's*, die DAPPER *Niemimay's* noemt, een handelsvolk, waarschijnlijk tot den negerstam behoorende.

Aan Afrika's oostspits wonen de *Somauli's*, die men met de zoo even genoemde *Sowauli's*, ook *Sowaiel* geheeten, niet verwarren moet. Zij strekken zich van kaap *Gardafui* tot aan de straat van *Bab el Mandeb* uit. Deze *Somauli's* hebben gekroesd wolhaar, witte tanden, eene zeer zwarte, fijne huid en eene schoone gestalte. Zij hebben de platte neuzen niet, die men bij de gewone negervolken opmerkt.

In het bergachtig land, hetwelk aan de oostzijde van hoog-Afrika den noorderrand uitmaakt, wonen volksstammen, wier kleur niet donkerder is, dan die der inboorlingen van *Sicilië* en *Napels*, op het hooge terras van *Narea*. Een zwart negervolk, onder den naam van *Galla*-horden bekend, heeft den voet des bergmuurs, waardoor *Narea* tegen het oosten en noorden omgeven is, in bezit genomen en zich in de lagere bosschen en vlakten verder tot *Abyssinië* verspreid. De *Abyssiniërs* zelf, die met de oude Hebreëuwen en de Arabieren in spraak, zeden en karakter, gelijk ook in gelaatsvormen overeenkomen, stammen van de *Kuschiten* in *Arabië* af, en behooren dus tot den Semitischen tak van het Kaukasisch menschenras. Tot den Kaukasischen menschenstam behooren ook de *Kopten* in *Egypte*. Oostwaarts zwerven, langs de kusten aan de *Roode Zee*, herderstammen, die *Danakil* genoemd worden (1), slechts spaarzaam bedeed met de allereerste behoeften van levensonderhoud.

Westwaarts van dit bergland liggen de vlakten van *Sennaar* en *Kordofan*, welke door negervolken bewoond worden, die in verschillende stammen verdeeld zijn. De stammen ten oosten van den *Nijl* heeten *Shangalla's*, verder westwaarts van de *Bahr el Abiad* schijnt de naam van *Nuba* de meest gewone te zijn. *Foengi* heeten die genen, welke *Mahomedanen* geworden zijn, zoo als de inwoners van *Sennaar*. Hun vaderland is het westelijk bergland, *Darfoungaro* genoemd (het land der *Foengi's*; *Dar* beteekent » land »). Dit volk zakte in het jaar 1504 op eene talrijke vloot van *kanoo's* den wit-

(1) *Dankali* is het enkelvoudig. Vergelijk SALT l. c. p. 228 — 230.

ten Nijlstroom af, verspreidde schrik en verwoesting langs deszelfs oevers en nam de vlakte van *Sennaar* in bezit. Het is merkwaardig, zoo als RITTER optee kent, dat de volksverhuizingen der *Foengi's* in hetzelfde tijdvak vallen als de inval der *Galla-horden*, en het begin maken der volksverhuizingen, die aan binnen-Afrika, in de zestiende eeuw, zoo bijzonder eigen waren. In *Sennaar* zijn de regenten van neger afkomst, maar hun geslacht heeft zich met de Arabieren vermengd. In *Kordofan*, westwaarts van den *Nijl*, wonen nog negers tot omstreeks 15° N. B. Deze negers, *Nuba* genoemd, zijn gedeeltelijk Heidenen, gedeeltelijk Mahomedanen, die het vlakke land in *Obeid* bewonen, en reeds zeer met andere stammen vermengd zijn. Hun haar is wel wollig en hunne lippen zijn opgewipt, maar de neus is niet klein of stomp, doch over het geheel welgevormd (1).

De bewoners van *Darfour* zijn oorspronkelijk een echt negervolk (2); hunne taal heeft echter, volgens de woordenlijst van SEETZEN en de onderzoekingen van VATER, eene menigte woorden van Arabischen oorsprong, hetwelk moeilijk uit den invloed der Mahomedaansche Godsdienst of uit den omgang met Arabische horden alleen verklaard kan worden (3). De later in het land gekomene bewoners, die hetzelfde tot eene handel-oäse maakten, en deszelfs beheerschers werden, spreken de Berbertaal (4).

De *Barabra's* of *Barberins*, bewoners van het Nijlland, waarvan DENON eene zeer schoone beschrijving gegeven heeft (5), behooren niet tot het negerras. Evenmin de aan den voet van het *Atlas-gebergte* wonende *Berbers*, wier gelijkkluidende naam wel eens tot het gevoelen van gelijken oorsprong aanleiding gaf, hetwelk echter het vergelijkend onderzoek der talen niet bevestigd heeft (6). De bewoners der *Oäsen* in de woestijn, de zwervende *Tibboos* en *Tocariks*, zijn daarentegen door eene zelfde taal

(1) E. RÜPPEL's *Reise in Nubiën, Kordofan* u. s. w. Frankf. a. M. 1829. S. 142.

(2) Zie boven bl. 30.

(3) *Mithridates*. III. 1. S. 242.

(4) Volgens RITTER's *Erdkunde*.

(5) *Reise in Opper- en Neder-Egypte* (in de Ned. vert. van H. BOSSCHA. I. Amsterdam, 1803.) bl. 161.

(6) *Mithridates*. III. 1. S. 48 en IV. 434, 435.

met deze Berbers van het *Atlas-gebergte* verbonden en behooren met hen tot de overblijfsels der oorspronkelijke bewoners van het Noorden van Afrika, waarvan de oude schrijvers melding maken en die, bij de Romeinen vooral, onder den naam van *Mauritaniërs*, *Numidiërs*, *Gactuliërs* en *Garamanten* voorkomen. Het bergland noordwaarts van het *Atlas-gebergte*, hetwelk Afrika's noordwesteinde uitmaakt, is in alle tijden, zoo ver de geschiedenis reikt, de schouwplaats geweest van allerhande vermenging van vreemde volken. Thans wonen er Arabieren en Mooren, welke laatste men dikwerf, in het gemeene leven met negers, als waren het gelijkkluidende namen, verwart. Het zijn in steden en dorpen wonende Arabieren, die men door deze benaming van de zwervende *Bedouins* (hetgeen *nomaden* beteekent) onderscheidt (1).

Gaan wij naar Afrika's westkust over. In het noorden maakt de *Senegal* eene merkwaardige volksscheiding tusschen den aethiopischen en kaukasischen stam. Aan den noordelijken oever dezer rivier wonen Mooren of Berbers en aan de zuidelijken oever de *joblof*-negers; slechts hier en daar zijn enkele negers noordwaarts aan den regteroever doorgedrongen; zeldzamer nog ontmoet men Mooren aan den linkeroever (2). De negervolken strekken zich dus tot omstreeks 16° N. B. uit.

Het is voornamelijk de westkust en het binnenland van hoog Afrika, waar de eigenlijke woonplaats der negervolken moet gesteld worden. In *Zuid-Guinea*, zoo als men de kust ten zuiden van den evenaar noemen kan, behoorden al de inwoners der kust en van het middelterras oorspronkelijk tot één volk. Een en dezelfde taalstam strekt zich langs de kust van den evenaar tot omstreeks den vijftienden graad Z. B. uit, en ook landwaarts in met eenen niet juist bepaalden omvang (3). Verschillend

(1) » Der Name *Mauren* entstand im 8ten Jahrhundert, als sie (die Araber) aus *Afrika* in das südliche *Europa* einfelen, da man sie mit den alten *Mauren* in *Mauritaniën* verwechselte, und nicht allein alle in *Städten* und *Dörfern* wonende Araber, sondern in *Indiën* sogar alle Mahomedaner *Mauren* oder *Mohren* nannte." *Adelung, Mithridates*. I. S. 381.

(2) *RITTER'S Erdkunde*. 2te Ausgabe. I. S. 404.

(3) *VATER, Mithridates*. III. 1. S. 207. Zuid-oostwaarts in *Bamba*, een landschap van *Benguela*, is de taal van die der naburen verschillend. ald. S. 210.

van deze taal was die der *Mocicongo's* en *Avziko's* op het gebergte. Zuid- en Oostwaarts leven rooverhorden, die door de Congo-bewoners *schagga's* worden genoemd. Dit woord is geen volksnaam, maar beteekent eene krijgshaftige nomadenhorde. Vroegere Portugesche reisberigten hebben deze *schagga's* of *giachi's* als wreedaardige en woeste wilden, als menscheneters gebrandmerkt. Van deze barbaarschheid vond TUCKEY geene sporen; maar de beenderen van verbrande lijken van misdadigers, of de als zegeteekenen opgehangen hoofden van verslagene vijanden (1), zoowel als de gedurige oorlogen tusschen naburige stammen, die elkander aan de Europeanen op allerlei wijze verdacht zoeken te maken en belasteren (2), kunnen zeer wel tot deze beschuldiging aanleiding gegeven hebben. Volgens de berigten in TUCKEY's reis kwamen de inboorlingen van het binnenland met andere negervolken overeen, en waren zij gastvrij en goedwillig. Zij verwen hun ligchaam okerkleurig en bedekken hetzelfde met inkervingen en likteekenen. Hunne tanden vijlen zij spits of in het midden van de kroon met eene driepuntige inkerving; zij gaan bijkans geheel naakt en men vindt bij hen zeer weinige Europeesche waren. Zij betoonden groot verlangen om de blanke, hun onbekende mannen, die zij *mondele* noemden, te zien.

De Congo-bewoners zijn van eene middelbare grootte en niet zoo zwart als de overige negers. TUCKEY houdt hen, hetgeen van de bewoners der kusten vooral zal moeten verstaan worden, voor een gemengd volk. Zij hebben geene nationale *physiognomie*; vele onder hen hebben Zuid-Europesche gezigten en stammen wel voornamelijk van de Portugezen af. Men ziet evenwel onder hen slechts enkele mulatten (3). Het gebied van Congo is voor ons nog van onbepaalde uitgestrektheid; het is in het noorden door *Loango*, in het zuiden door *Angola* begrensd. Dit geheele land is in een zeker aantal kleinere staten (*chenooships*) verdeeld, die als leengoederen door een gemeenschappelijk opperhoofd worden uitgedeeld (4). Deze staten wor-

(1) TUCKEY's *Narrative of an Expedition to explore the river Zaire*. London 1818. 4°. p. 87, p. 101.

(2) TUCKEY's *Narrative*. p. 164.

(3) TUCKEY's *Narrative*. p. 374.

(4) Aldaar p. 350, waar wij dit opperhoofd beschreven vinden als »*living in the interior, nobody knows exactly were.*»

den door vorsten geregeerd, wier titel *chenoe* en wier gebied binnen enge grenzen beperkt is. Hunne hofzetels tellen slechts weinige inwoners; *Embomma* b. v. heeft slechts 60 hutten met 300 bewoners.

De taal der *Congo*-bewoners stemt met die van *Loango* en *Angola* overeen, gelijk wij reeds vroeger gezegd hebben en wordt als schoon en buigzaam geprezen. Het verschil in dialect en uitspraak schijnt nogtans groot genoeg te zijn, daar sommige schrijvers de taal van *Loango* als geheel verschillend beschouwd hebben (1). Desniettemin meent MARSDEN, dat al deze volken van de westkust van Afrika elkander onderling zouden kunnen verstaan. Ook zelfs met de talen der oostkust is genoeg overeenkomst om een naauw verband te mogen aannemen tusschen de volksstammen der beide kusten, hoezeer dezelve op die breedte weinig minder dan 30° van elkander verwijderd zijn (2).

Ten Noorden des evenaars in Noord-Guinea, wordt de kust door *Fanti*-negers (*Fantee* der Engelsche reisberigten) bewoond. Zij waren vroeger een binnenlandsch volk, hetwelk door de koningen van *Ashanti* (*Ashantee*) beheerscht werd; maar zij stonden tegen deze heerschappij op, verkozen zich een eigen opperhoofd en trokken naar de kusten. De taal dezer *Fanti's* wordt overal aan de Goudkust verstaan van *Appollonia* af tot *Acrah*, en diep landwaarts in tot *Ashanti*, welks taal daarvan slechts weinig zou verschillen. MEREDITH houdt deze groote uitbreiding voor een gevolg der uitgestrekte handelreizen van de *Fanti's*; maar RITTER, wiens geleerde onderzoekingen wij hier doorgaans volgen, meent, dat de oorzaak van het *factum*, wanneer hetzelfde werkelijk gegrond is, met meer waarschijnlijkheid in eene vroegere gemeenschappelijke afstamming gelegen is.

(1) PROYART in zijne *Histoire de Loango, etc.*, aangehaald in den *Mithridates*. III, 1, S. 208.

(2) TUCKEY's *Narrative*, p. 385—390. MARSDEN heeft zijne tot vergelijking dienende woorden uit den mond eens negerslaafs van *Mozambique* opgeschreven. Hieruit leidt MARSDEN een naauwer verband af, dat in vroeger tijd tusschen deze volken plaats vond. Maar dat er ook nog eene directe gemeenschap dwars door het vaste land van *Mozambique* naar *Congo*, *Loango* en *Benguela* plaats vindt, meldt ons BARROW, volgens berigten, die hij van een' Portugeschen slavenhandelaar had ingewonnen. *Travels* II. p. 118.

De *Fanti's* hebben geene geschrevene wetten, maar beslissen alle zaken in volksvergaderingen, opentlijk op de markten gehouden, en *Palavers* geheeten. (Ook bij TUCKEY worden deze volksvergaderingen onder denzelfden naam bij de *Congo*-bewoners vermeld.) Zij hebben eenig denkbeeld van een Opperwezen, eene hoogste Godheid, die in de hoofdstad *Abrah*, als hoofdvoorwerp der aanbidding, onder den naam van *Woerah Woerah Agah Nannah*, dat is » Meester, Meester, Vader van allen, » ver-eerd wordt. Behalve deze heeft elk hunner zijn' eigenen *Fetisch* en er heerscht onder hen het onzinnigst bijgeloof. Van den oppersten God bidden zij, daarbij naar de zon opziende, alle aardsche goederen af; van hem komt goed en kwaad; maar door *Fetischen*, die hij uitzendt, wordt het onder de menschen uitgedeeld. Deze *Fetischen* worden, volgens berigt van negers in de West-Indiën, door de Afrikanen zelven *Obi*, volgens BOSMAN *Bossum* genoemd (1).

Het binnenland ten noorden der Goudkust is het rijk der *Ashanti's*; hunne laatste verdelgingsoorlogen hebben de magt der *Fanti's* zeer verzwakt. In het begin der achttiende eeuw komt deze naam *Asiante*, *Kassiante* of *Assantai* het eerst voor bij BOSMAN (1), en BARBOT, DALZEL, LUCAS en anderen hebben later van dit rijk gewag gemaakt, welks magt eerst onlangs nader bekend is geworden. Daar het Ashantische land de meeste voortbrengsels oplevert, die aan de kust voorwerpen van handel zijn, wilde de koning *Zey-Coumah* zich in onmiddellijke gemeenschap stellen met de Europe-sche bezittingen. De moeilijkheden, die de *Fanti's* hem hierbij in den weg leiden, deden hem in 1807, in hun grondgebied vallen en aldaar alles te vuur en te zwaard vernielen. Door deze oorlogen, welke zij in 1811 en 1816 herhaalden, kwamen de Ashantynen in aanraking met de Engelschen en belegerden gedurende langen tijd, *Cape Coast Castle*, welk beleg alleen door de belofte van eene schatting te zullen betalen, kon worden opgeheven. Om aan deze oorlogen een einde te maken, met deze lasti-

(1) *Beschrijving van de Guinese Goud- Tand- en Slavenkust*. Amsterdam, 1737. 4°. bl. 137.

(2) BOSMAN, ald. bl. 79. en elders, schrijft *Asiante*.

ge naburen voortaan in goede verstandhouding te leven, en eenen handelsweg naar de binnenlanden te openen, werd in 1817 een Engelsch gezantschap aan den koning der Ashanti's afgezonden. De Heeren JAMES, BOWDICH, TEDLIE en HUTCHISON kwamen gelukkig in de hoofdstad *Coremassie* aan, uit welk gezelschap de Heer HUTCHISON als Engelsch resident in de Koningsstad achterbleef. Door dit gezantschap werden vele bijzonderheden van dit rijk bekend; deszelfs inwoners vertoonden meer beschaving, grootere vordering in kunsten en er heerschte meer weelde, dan men bij naburige volken aantreft, en BOWDICH meende daaruit te moeten afleiden, dat de Ashantijnen oorspronkelijk uit een beschaafder gewest van Afrika, dan hetgeen zij thans bewonen, afkomstig zouden zijn. Evenwel is hunne taal een tak van denzelfden stam, waarvan die der *Fanti's* en van andere naburige volken afkomstig zijn (1).

De Ashantijnen noemen de min beschaafde volken van het binnenland *Doenko's*, hetwelk geen volksnaam maar eene algemeene benaming is, die in den mond dezes volks zoo veel als barbaren beteekent. Sommigen van hen hebben inkervingen op het gezicht, anderen gaten door den neus enz.; al de dus geteekende negers dragen den naam van *Doenko's* op de slavenmarkten der Ashantijnen en aan de kust van *Guinea*.

Ook rondom kaap *Sierra Leona* komen, naar berigt der geschiedenis, de negervolken uit het binnenland altijd meer naar de kusten, brengen aldaar de bewoners ten deele in onderwerping, voeren hen als slaven uit het land, of verdrijven de weinige overblijvende naar de uiterste voorgebergten of eilanden. Nabij *Sierra Leona* wonen de *Bullom*-negers, vroeger de heeren des lands, thans nog slechts tot binnen kleinere plekken, door de *Timmani's* (bergnegers) verdrongen, wier stammen, de *Logo's* en *Koango's*, de kusten innemen.

Een zelfde lot ondergingen ten noorden van *Sierra Leona* nabij *Rio Grande*, de *Bagoe's*, welke vroeger heeren des lands waren, maar door *Soesoe* negers, een' stam

(1) Zie *Histoire complète des voyages et découvertes en Afrique par le Dr. LEYDEN et M. HUGH MURRAY*, Paris 1821. 8°. III. p. 236—321.

der *Foelah's*, verdrongen werden en thans slechts tot het bezit van enkele dorpen en de *Iles de Los* beperkt zijn. Maar ook de *Soesoe's* zijn hier niet in vreedzaam bezit gebleven; reeds sedert eene eeuw zijn zij door de *Mandingo's*, een rijk en bij hunne naburen zeer gevreesd bergvolk, meer en meer overheerscht en uit hunne vorige woonplaatsen verdrongen.

Zoodanig voortdringen der volken van het hooge binnenland naar de kusten wordt overal in dit gedeelte van Afrika waargenomen en is ongetwijfeld de oorzaak van het buitengewoon groot aantal van kleine, onderling in ligchaamsvorm, taal en zeden zoo verschillende volken, hetwelk alle reizigers, die deze kusten noordwaarts tot de *Gambia* hebben bezocht, zoo zeer getroffen heeft (1).

Aan de westzijde van hoog-Afrika of *Soudan* wordt het hooge terras van *Teemboo* en het bergachtige land, waarin de *Gambia* en *Rio-grande* ontspringen, door *Foelah-Negers* bewoond. De bewoners van dit bergland, *Foelah's* en *Soesoe's* (2) hebben geen plat gedrukte neuzen, zoo als de negers aan de kusten, en zijn minder donker gekleurd. Zij staan in alle opzigten ver boven de negers der kusten. Met den ploeg nog onbekend, bebouwen zij toch hun land zeer vlijtig door omspitten; zij bewerken zilver en ijzer, vervaardigen zeer sierlijke dingen van hout en leder, en weven digte stoffen. Hunne woningen zijn net ingerigte huizen (3). Slaven maken zij slechts in den krijg, en, zoo het schijnt, uit nood, om daarvoor Europesche geweren te bekomen, die hun tot onontbeerlijke wapens zijn geworden. Zij zijn Mahomedanen, hebben Moskeeën en bijkans in iedere stad scholen en schriftrollen. Het Rijk van den Koning van *Teemboo* of *Foeta Jallo* zou zich 40 mijlen van het Z. naar het N. en 70 van het W. naar het O. uitstrekken. Landwaarts in van *Kakundy* loopt een hoofdpas naar het terras van *Teemboo* (4). Tusschen den *Senegal* en de

(1) BOSMAN, WINTERBOTTOM, BEAVER, *African Memoranda*, aangehaald bij RITTER.

(2) ADANSON schrijft *Sosés*; *Hist. nat. du Sénégal*, Paris 1757. 4°.

(3) Ook van de *Mandingo's* getuigt ADANSON »leur cases sont mieux baties.» p. 89.

(4) Men kan over dit gedeelte van Afrika raadplegen W. GRAY's *Travels in western Africa*, London 1825, 8°. p. 1—42. Hij beschrijft de *Foelah's* als een welgevoerd, vlijtig en schrander volk.

Gambia wonen *Jolofs*; maar in het meer oostwaarts gelegene bergachtige *Bondoe* (tusschen den veertienden en vijftienden graad N. B.) bestaat de bevolking uit eene vermenging van *Foelah's*, *Mandingo's*, *Serawolli's* en *Jolofs*, bij welke evenwel de taal der *Foelah's* in gebruik is, die ook den heerschenden stam in deze volksmenigte uitmaken. Deze bewoners hebben eene lichte koperkleur, en hun haar is niet zoo kort en wollig als dat der zwarten; hunne gelaatstreken naderen meer tot den Europeischen vorm, dan bij andere volken van West-Afrika (1). Zij zijn Mahomedanen, hebben scholen en boeken en houden, zich zelven tot de blanken rekenende, de zwarte negers voor op eenen lageren trap staande menschen. In het Z. O. van *Bondoe* vindt men nog eenige *Foelah-distrikten*; zuitwaarts schijnen zij zich tot aan de Tandkust boven kaap *Palmas*, onder den naam van *Folgiers* uitgebreid te hebben.

De *Foelah*-taal onderscheidt zich door groote aanvalligheid van alle naburige talen en wordt onder de negertalen met het Italiaansch vergeleken. Volgens WINTERBOTTOM is de *Soesoetaal* een dialect van dezelve (2), dat op de kust van *Sierra Leona*, op het *Temboo* terras en in *Jallonkadoe* gesproken wordt. Ook de *Mandingo's*, *Bulloms* en *Timani's* verstaan deze taal, die daardoor merkwaardig is, dat zij onder de negertalen de eerste gebezigd is tot het opstellen eener geheele reeks van christelijke Godsdienstige boeken, welke ten nutte der West-Afrikanen, door het Engelsch zendeling-genootschap voor Afrika en de Oost, gedrukt zijn geworden, om de verspreiding van het Christendom bij deze weetgierige volken te bevorderen, of de uitbreiding der Mahomedaansche Godsdienst tegen te gaan. Het invoeren van boeken in de moedertaal is een wezentlijk voordeel voor de negers, om de door den Koran zich altijd verder onder hen uitbreidende taal te beperken, gelijk ook om te verhinderen, dat de moedertaal door de *Lingua geral*, een portugeesch mengelmoes (*jargon*), worde verdrongen (3). Overigens moet men zich niet voorstellen, dat overal waar de Ma-

(1) GRAY, *Travels in western Africa*. p. 185.

(2) De woordenlijsten geven eene grootere gelijkheid met de *Mandingo*-taal, welke van die der *Foelah's* geheel verschillend is, te kennen. Zie VATER, *Mithridates*. III. 1. S. 178. Ook houdt deze geleerde de Soesoe's voor geene *Foelah's*, S. 144.

(3) RITTER.

hommedaansche Godsdienst is doorgedrongen, ook de Arabische taal verstaan wordt. Het leeren van den koran moet niet met het begrijpen van den zin der woorden verward worden (1). Zulks bevestigt ook het getuigenis van CLAPPERTON aangaande de *Felletah's*, wier kinderen nogtans met spreuken uit den koran in den eigenlijken zin des woords gelaafd worden. Gezamentlijk lezen zij op de scholen hunne Arabische les en zijn verplicht, die van buiten te kennen, voor men dezelve van het bord wischt, waarop zij geschreven staat. Het water, waarvan men zich bediend heeft, om de letters uit te wisschen en de plank af te wasschen, wordt door de scholieren gedronken, terwijl de meester eene nieuwe les op het bord schrijft (2).

Gelijk de *Foelah's* aan de west- en zuidzijde, zoo zijn de *Mandingo's* aan de noorderhelling, het heerschend volk, hetwelk zich naar alle rigtingen van het gebergte af, in naburige landen verspreid heeft, juist omgekeerd als de Abyssiniërs in het oosten, die zich geheel en al tot hun bergland beperkt hebben (3). Zij strekten zich alzoo tot de zeekusten uit, en hunne taal, welke die der gezellige verkeerung geworden is, reikt van de kust van *Senegal* tot *Segoe* aan den *Niger*.

De *Mandingo* vertoont in zijnen lichaamsvorm niet volkomen den gewonen neger-typus; zijn gelaat zou meer naar dat van den donkerkleurigen *Hindoe*, dan van den zwarten neger gelijken. De gestalte der *Mandingo's* is schoon, sterk en groot (4). Zij zijn ijverige Mahomedanen, maar daarbij nog zeer aan Fetischen gehecht. Op elke plaats is eene school, in welke de koran gelezen wordt. Met de *Mandingo's*

(1) Zeer algemeen is het in *Bornoe* en *Haoussa* iemand te zien, die vlot den Koran leest en er geen woord van verstaat, uitgezonderd het woord *Allah*, en die niet in staat is, eenigen volzin uit een ander boek te ontcijferen. H. CLAPPERTON, *Reis in de binnenlanden van Afrika*, Rotterdam 1830. 8°. I. bl. 223.

(2) CLAPPERTON. II. bl. 69.

(3) RITIER.

(4) Dr. SCHOTT zegt integendeel van de *Mandingo's* »dieses Volk ist sehr hässlich." FORSTER und SPRENGEL's *Beiträge zur Volk- und Länderkunde*, I. 1781. S. 56. Eenen gids uit *Kaarta*, welk Rijk, noord-oostwaarts van *Bondoe* gelegen, mede door *Mandingo's* bewoond wordt, vindt men afgebeeld voor de aangehaalde reis van den Majoor GRAY.

heeft zich de Mahomedaansche Godsdienst overal verbreid, welke, daar zij met den neger onder hetzelfde klimaat geboren is en de *polygamie* wettigt, hier gereeder ingang vindt dan het Christendom. De *Mandingo's* leven in het bergland, waar vele, noordwaarts naar den *Senegal* loopende, riviertakken ontspringen, en aan de bronnen van den *Niger*.

De bergnegers van het *Mandingo*-terras en de *Foelah's* zijn geheel verschillend van de negers der vlakte, zoo als van de *Jolofs*, welke oostwaarts van de kust, tusschen den *Senegal* en de *Gambia* wonen, en zoo zwart zijn als ebbehout, en van de *Serawoelis* (1), die ten noorden van *Bondoe*, langs den zuidelijken oever van den *Senegal* leven en wier huid mede glinsterend zwart is.

Onder de negerstammen van binnen-Afrika onderscheiden zich vooral de *Felleta's*, of, gelijk andere schrijven, *Felatah's*. Zij leven oostwaarts van de *Mandingo's* en strekken zich boven de baai van *Benin* tot in *Yourriba* tot den negenden graad N. B. uit. Gedeeltelijk zijn zij Heidenen en leiden een zwervend herdersleven. *Sackatou*, de stad, waar de onverschrokken CLAPPERTON in het hart van Afrika overleed, is door hen gebouwd. Hunne kleur is niet bruiner, dan die der Portugezen of Spanjaarden; hun gelaatsvorm is meer Europeesch en zij hebben geen wollig maar lang en gekruld hoofdhaar. Gelijkheid van taal laat bijkans geen twijfel over, dat deze *Felleta's* tot eenen en denzelfden volksstam behooren als de *Foelah's*, die zuidwaarts van de *Gambia* aan de westzijde van hoog-Afrika wonen (2). Noordwaarts strekken zich de *Fellatah's* tot omstreeks 20° N. B. uit en afstammelingen van hen wonen tusschen de *Tuariks* in de *Sahara*.

Nog meer oostwaarts bij het meer *Tsaad*, ligt het rijk van *Bornoe*, welks bewoners

(1) *Saragolies* der Portugezen, *Saracolets* der Franschen. Zij zijn volgens GRAY groot en sterk, maar minder fraai van leest (*less elegant*) dan de *Foelah's*. Hunne kleur is gitzwart. L. c. p. 269, 270.

(2) *Mithridates*, III. 1. S. 146, 147. De woordenlijst uit de taal der *Fellatah's* achter CLAPPERTON'S reis, bevestigt dezelfde overeenkomst.

geheel zwart zijn en als ruw, wild en onkundig beschreven worden. Er leven ook Arabieren onder hen.

Weinig is ons bekend van de bewoners van Afrika tusschen de 5° N. B. en 5° Z. B. Maar wij gelooven hier met veel waarschijnlijkheid, het middelpunt van den negerstam te mogen aannemen. De bevolking schijnt hier talrijk te zijn, en niets is ongegronder, dan het gevoelen der ouden, die den heeten aardgordel, als door de zon verschroeid, voor onbewoonbaar hielden (1). Bijzonder trof ons in het doorlezen van CLAPPERTON's reisberigt, de blijkbare volkrijkheid van de boven de baai van *Benin* gelegene landstreek, tusschen 6° en 10° N. B. in het koninkrijk *Yourriba*. In dit landschap vindt men eene taal, welke met die der volkeren aan de goudkust overeenkomst heeft, en de bevolking schijnt met de *Fanti's* en *Ashanti's* eenen gemeenschappelijken oorsprong te hebben (2).

Uit het aangevoerde kan men nu de slotsom opmaken. Slechts een gedeelte van Afrika wordt door volken van den eigenlijken negerstam bewoond. De natuurlijke verbreiding der eigenlijke negervolken schijnt over het geheel besloten te zijn tusschen den zestienden graad N. B. en den twintigsten Z. B.; meer zuidwaarts wonen Hottentotten en (vooral oostwaarts) kaffers; meer noordwaarts leven Kaukasische volkstammen. Overal hebben deze negervolken zich van het hoogere bergland naar de lagere vlakten verspreid, den loop der rivieren volgende. Vooral drongen zij zich naar de westkust zuid- en noordwaarts van den evenaar, even als de *Senegal*, de *Gambia* en de *Congo* naar de westkust vloeijen. Is het dan wonder, dat Afrika's

(1) Zoo b. v. de bekende plaats in het *Somnium Scipionis* van CICERO, »medium autem illum et maximum (terrae cingulum) solis ardore torreretur (cernis); duo (cinguli) sunt inhabitabiles enz.»

(2) Zoo geloof ik uit de overeenstemming van verscheidene woorden in de lijst uit de *Youribaansche* taal, achter CLAPPERTON's reis, met woorden uit de taal *Akkim* en *Amina* volgens OLDENDORP (*Mithridates* III. 1. S. 193.) te mogen opmaken, b. v. één, *Youribaansch* Okka, *Akkum Amina*; de hand, *Awa Youribaansch*, *Obaab Akripon*; eene vrouw, *Obina Youribaansch*, *Obiba Akkim*, enz. Maar eene vermenging met *Felletah's* is hier evenwel zeer waarschijnlijk en bijkans onvermijdelijk.

oostkust, waar men van de *Zambeze* af, verder noordwaarts tot kaap *Gardafui* (d. i. op eene uitgestrektheid van meer dan 30 graden breedte) geene rivieren van eenige beteekenis kent, is het wonder, vragen wij, dat deze oostkust spaarzaam bevolkt bleef en meer van de kust, dan van het binnenland, meer van het noorden (uit Arabische volksstammen), dan van het westen (uit negerstammen) hare bewoners ontving?

Het kan ons dan niet bevreemden, dat de geheele kust van *Guinea* door velerlei negervolken bewoond wordt en dat Europa van deze kust de meeste slaven getrokken heeft, van welken handel zij zelve, langs eene zekere uitgestrektheid, den naam van slavenkust bekomen heeft, gelijk men andere deelen de Goud- en Tandkust noemde.

Aan de kust van *Guinea* vindt men de negertrekken het meest en volkomenst bij de meeste bewoners ontwikkeld, zoo als b. v. bij de *Fanti*-negers. Maar niet elke afwijking van dezen neger-*typus* moet ons doen besluiten, dat een of ander volk niet tot den aethiopischen stam behoort. Hier blijft nog een ruim veld van onderzoek over en de grenzen moeten worden vastgesteld, voor zoo ver zulks mogelijk is, om negerachtige Kaukasische stammen van negerstammen, die tot den Kaukasischen lichaamsvorm naderen, te onderscheiden. Behooren de *Fellatah's* wel tot den negerstam? Wij gelooven zulks niet en kunnen dus in hunne stamverwanten, in de *Foelal's* geene, althans geene onvermengde, negers erkennen (1). Ook *SCHOTT* beschrijft

(1) Zoo schreven wij reeds in 1836 (*Tijdschrift voor natuurlijke Geschiedenis en Physiologie*, III. bl 112). Een later schrijver, G. D'EICHTHAL, heeft met vele gronden dit verschil nader uiteengezet (*Histoire et origine des Foulahs ou Fellans, Mémoires de la Société ethnologique*, Tom. I. deuxième partie, Paris 1841. 8°). Wat overigens deze geleerde bijbrengt om zijne hypothese te staven, dat de *Fellatahs* en *Foelahs*, die hij niet van elkander onderscheidt, een maleisch volk zijn, 't welk in voorhistorische tijden van het oosten naar Afrika, door Meroë en Darfour zou getrokken zijn, heeft ons niet genoegzaam overtuigd. Vele, op zich zelve zwakke bewijzen verkrijgen vereenigd nog geene kracht, maar wekken veeleer het vermoeden van gezocht te zijn op. De overeenkomst, die eene vergelijking der talen oplevert, is niet zoo groot als de Schrijver meent, en het zoude mij niet moeilijk vallen op dergelijke gronden eenen gelijken oorsprong tusschen de *Kaffers* en *Foelahs* te bewijzen. Het

ons deze *Foelah's* met trekken, die niet op den negerstam toepasselijk zijn (1); zij hebben eene meer bruine dan zwarte huid, geene dikke lippen, eenen langwerpigen, wel geëvenredigden neus, groote, schoone oogen en niet gekroesd, maar in lange en gladde lokken afhangend hoofdhaar. De *Jolofs* of *Woelofs* daarentegen komen ons voor, een negervolk te zijn, niet alleen om hunne uitnemend zwarte kleur (zoo merkwaardig bij het meest noordelijke negervolk) maar ook om hun gekroesd hoofdhaar, al zijn zij door hunne rijzige, ongemeen schoone, slanke en welgevormde gestalte, door hunne aangename gelaatstrekken, door hun levendig open oog en door hunnen niet ingedrukten neus (2) van de negers der slavenkust op eene voordeelige wijze onderscheiden. Wij rekenen toch ook onder de andere hoofdafdeelingen des menschelijken geslachts meer en minder welgevormde volksstammen, en het zoude daarom ongerijmd en tegenstrijdig zijn, wanneer wij al de volken, die niet dezelfde dierlijke domheid als sommige of vele negers der slavenkust vertoonden, uit de rij der negervolken willen uitmonsteren. Hoe belangrijk en leerzaam zou het niet zijn, zoo wij eene verzameling van schedels bezaten van onderscheidene stammen en uit verschillende deelen van Afrika (3)! Hoe veel licht zou daardoor niet over vele, thans nog geheel onbesliste vraagpunten der *Anthropologie* opgaan!

Wij willen dit hoofdstuk niet besluiten zonder de dienst te vermelden, die wij bij deszelfs bewerking van de kaart van Afrika gehad hebben, welke door H. BERGHAUS

woord *Baba*, vader, bij de *Foelah's*, komt met *Bao* bij de *Koossa's* overeen, het woord voor moeder *Joumma*, volgens MOLLIER, *Inna*, volgens SEETZEN, komt met de woorden *Uhna* en *Unina* bij de *Koossa's*, volgens LICHTENSTEIN, wanneer men de duitsche uitspraak der u (*ou* der franschen) in aanmerking neemt, volmaakt overeen. Ook is het onderscheid niet groot tusschen sommige getalwoorden. Doch wij willen dit slechts in 't voorbijgaan opmerken, zonder daaruit de gevolgtrekking af te leiden eener verwantschap van oorsprong tusschen Kaffers en *Foelah's*, die echter niet minder mogelijk en veel meer waarschijnlijk is, dan tusschen *Foelah's* en *Maleyers*. In lichaamsbouw en physische kentekenen schijnen de *Foelah's* en *Maleyers* niet overeen te komen, gelijk D'EICHTAL zelve erkent.

(1) FORSTER'S und SPRENGEL'S *Beiträge*, I. S. 52.

(2) Zoo beschrijft SCHOTT de *Jolofs* l.c. S. 51. Ook ADANSON roemt de schoonheid der negers van den *Senegal*.

(3) BLUMENBACH heeft 6 negerschedels afgebeeld (*Dec. Cranior.* Tab. VI—VIII, Tab. XVII—XIX.); onder dezen is een van een *Congo-neger* (Tab. XVIII.); de overige zijn van de kust van *Guinee*, of derzelyer afkomst is onzeker.

vervaardigd is (1). Wij raden elk, die onze beschouwing der Afrikaansche volken met vrucht wil volgen, daarbij deze uitnemende kaart steeds voor zich te hebben, die bijkans als een kort begrip moet beschouwd worden van al hetgeen wij aangaande dit uitgestrekte werelddeel, in betrekking tot de natuur en de grondgesteldheid, zoo wel als ten opzichte der bevolking kennen; eene kennis, welke wij als het erfdeel hoogschatten, hetwelk vele onverschrokken reizigers, die als slagtoffers van hunnen weetlust in Afrika's zandgrond hun graf vonden, ten koste hunner inspanningen en huns levens aan ons hebben nagelaten.

(1) Uitgegeven door Cotta in Stuttgart 1826.

AANTEEKENING BETREKKELIJK TOT HET DERDE HOOFDSTUK.

Terwijl ik de proeven nazie van het laatste blad mijner Verhandeling over den Negerstam, ontvang ik het 6e nummer van J. MÜLLER's *Archiv für Anatomie, Physiologie u. s. w., Jahrgang 1841*, hetwelk eerst in den zomer van 1842 is uitgegeven. Hierin komt een bericht voor over de vorderingen in de Physiologie in het jaar 1840, waarin de geachte Schrijver, Prof. TH. L. W. BISCHOFF uit Heidelberg, TIEDEMANN's onderzoekingen tegen mijne bedenkingen verdedigt. Hij zegt daarin: » *Alle diese Mittelberechnungen sind von TIEDEMANN deshalb unterlassen worden, weil er die zu benutzenden Zahlen, besonders unter den begleitenden Umständen, für zu klein hielt, um daraus irgend sichere Resultate zu ziehen. Den es ist dabei z. B. gewiss sehr wohl zu bedenken, dass die benutzten Negerschädel solche sind, wie sie der Zufall und die Gelegenheit in anatomische Sammlungen gebracht hat, dass man dagegen in allen Sammlungen gewöhnlich nur Kaukasierschädel von besonders schöner Form aufbewahrt, und so noch viele andere Verhältnisse, welche gewiss jeden vorsichtigen Statistiker warnen werden, hier nur in sehr grossen Zahlen eine Wahrheit zu suchen.* » (S. X). Ik mag hierbij niet stilzwijgen, maar moet, hetgeen ik boven, bl. 34—37, geschreven heb, tegen deze twijfeling verdedigen. Hoe het in andere anatomische verzamelingen gesteld zij, in de Brugmanssche verzameling van verschillende schedels zijn althans de Kaukasische niet uitgezocht om schoone vormen, maar uit alle natiën verzameld, zoo als de gelegenheid zich voordeed, vooral van soldaten uit de oorlogen van NAPOLEON, tot welker verzameling de betrekking van BRUGMANS als Inspecteur van de Geneeskundige dienst hem aanleiding gaf. Mijne metingen van dergelijke schedels verdienen dus althans vertrouwen, en ik geloof dat, 't geen ik als middelgetallen heb opgegeven, der waarheid zeer nabij komt, ook omdat werkelijk de meeste schedels tot die middelgetallen naderen. Het laatste geldt ook van de middelgetallen uit de wegingen, die TIEDEMANN heeft in het werk gesteld: *mijne middelgewigten zijn werkelijk die der meeste schedels.* En wanneer overigens TIEDEMANN's wegingen niet talrijk genoeg zijn om mijn gevoelen te bevestigen, dan zijn zij het zeker ook niet tot bevestiging van het zijne. Daar het mij alleen om waarheid te doen is, kan ik verdere waarnemingen met gerustheid afwachten.

VERKLARING DER PLATEN.

PLAAT I. Twee afteekeningen van een' neger van Sierra Leona, CHARLES GAMBOUS genaamd, oud 23 jaren, die *en face*, naar eene schilderij en het profiel naar eene schets van den met lof bekenden Rotterdamschen Schilder W. H. SCHMIDT.

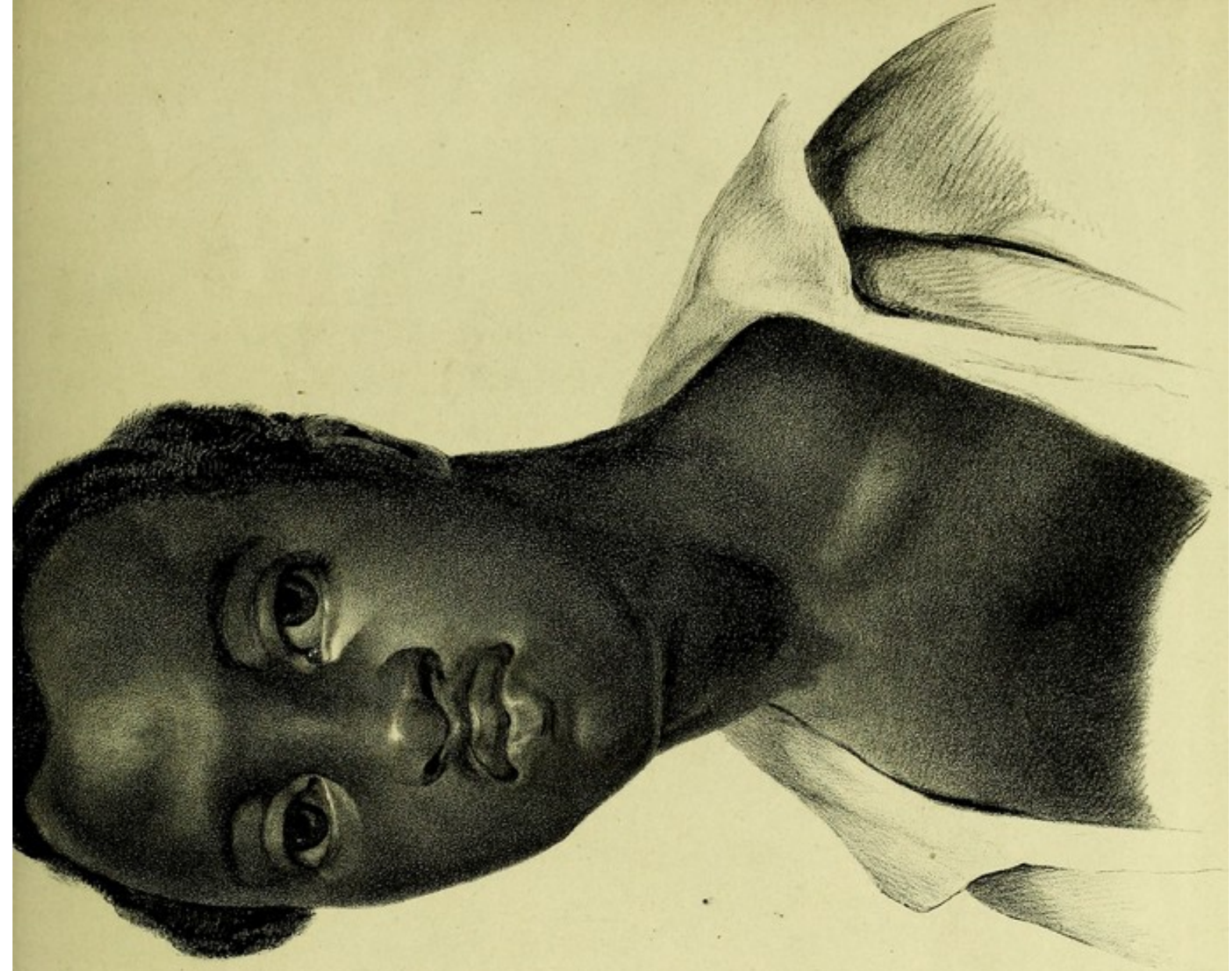
Of deze neger tot de *Bulloms*, de *Timmani's* of *Bagoes* behoort (vergelijk bl. 58) is mij onbekend. Een Engelsch reiziger van de vorige eeuw getuigt van deze drie genoemde volken, dat zij een sterk, wel gevormd menschenras zijn, zeer zwart van kleur en van aangename gelaatstrekken, het geen door den schoonen Neger, dien de Heer SCHMIDT naar het leven afbeeldde, bevestigd wordt. Zie J. MATTHEW'S *Nachrichten von Sierra-Leone aus dem Englischen* in M. C. SPRENGEL'S *Beiträge zur Völker- und Länderkunde*, IX Th. S. 193, Leipzig 1789.

PLAAT II. Eene op de helft der natuurlijke grootte verkleinde Copie van drie fraaije teekeningen van J. C. WERNER te Parijs, die ik door de vriendelijke tusschenkomst van den Hoogleeraar G. BRESCHET, naar eenen schedel uit het Kabinet van vergelijkende Ontleedkunde in den Plantentuin aldaar heb laten vervaardigen. Ik koos dezen schedel daarom tot voorbeeld, omdat hij mij reeds voor achttien jaren bij mijn verblijf te Parijs door den ongemeen scherp en gelaatshoek en de dierlijke ontwikkeling van het aangezigtsgedeelte zeer in het oog was gevallen. Daarenboven geeft dezelve ons een duidelijk begrip van de meest kenschetsende bijzonderheden van den negerschedel in het algemeen. Ik reken daartoe b. v. de smalheid van den schedel, de eigenaardige uitpuiling van het midden van het voorhoofdsbeen, de schuinsch geplaatste snijtanden, de lange onderkaak. Deze schedel is afkomstig van eenen *Makoea*, van welken volksstam wij boven gesproken hebben (bl. 51), en die langs de oostkust van Zuid-Afrika ten noorden van de *Zambeze* woont.

PLAAT III. Kafferschedel op de helft der natuurlijke grootte van ter zijde, van voren en van boven gezien. Het is die van den jongen kaffer, waarvan wij bl. 45 en 46 gesproken hebben.

PLAAT IV. Fig. 1 en 2. Schetsen van het profiel der twee jonge Ashantijsche prinszen, die thans in ons vaderland worden opgevoed, voor vijf jaren door den bekwamen kunstschilder J. L. CORNET voor mij afgeteekend. Ik bezit van dezelfde hand ook eene olijverwschilderij, welke deze twee knapen *en face* voorstelt, doch waarvan ik, om de kosten van mijn werk niet te zeer te verhoogen, geene copie meende te moeten geven. Fig. 1 is *Kwamin Pokoo*, Fig. 2 *Kwassi Buachi*. — Gelijk de tweede plaat ons den schedel van eenen neger der oostkust van Afrika voorstelt, zoo vinden wij hier en in de eerste plaat voorbeelden van negers der westkust, waarvan de schedels menigvuldiger in de verzamelingen worden aange troffen, zoodat wij de afbeelding daarvan min noodzakelijk keurden. Vergelijk over de Ashantijschen bl. 57, 58.

Fig. 3 en 4. Twee negerhanden, geteekend door W. H. SCHMIDT. Bij de Ashantijsche knapen, waarvan wij in fig. 1 en 2 de afbeeldsels gaven, bespeurde men dat het vel tusschen de vingers verder gegroeid is, dan zulks bij de handen van Europeanen gewoonlijk wordt opgemerkt, zoodat de eerste geleding der vingers korter schijnt te zijn, dan zij werkelijk is. Ik gaf daarvan in 1839, in het VI Deel van het *Tijdschrift voor natuurlijke Geschiedenis en Physiologie*, op Plaat XII eene afbeelding (de regterhand van *Pokoo*). Ten bewijze, dat deze bijzonderheid bij meerdere negers in meerdere of mindere mate wordt waargenomen, geef ik thans deze afteekeningen naar eenen anderen neger, waarbij ik gemakkelijk meerdere, zoo zulks noodig was, zou kunnen voegen. Overigens komt deze verlenging der huid ook wel bij andere stammen voor, en is dezelve bij negers, zoo het schijnt, niet algemeen, hoezeer waarschijnlijk gewoner dan bij de overige menschenstammen.

12

